

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV ZO SÚŤAŽE O NAJLEPŠIU PRÁCU ŠVOČ

TRNAVA 2024

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV

**Z FAKULTNÉHO KOLA SÚŤAŽE
O NAJLEPŠIU PRÁCU ŠVOČ 2024**

ŠTUDENTSKÁ VEDECKÁ ODBORNÁ ČINNOSŤ

TRNAVA 2024

Zborník príspevkov zo XVII. ročníka Vedeckej študentskej konferencie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave - sekcia fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu študentskej vedeckej odbornej činnosti (ŠVOČ).

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution--NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovane používať za predpokladu uvedenia mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani z jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

©

Bc. Patrik Ondrejch, Doris Dvoranová

Recenzenti:

doc. Mgr. Marek Káčer, PhD., JUDr. Daniel Bednár, PhD.

© JUDr. Ingrid Lanczová, PhD. (ed.)

Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

Vydavateľ:

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

ISBN (on-line): 978-80-568-0653-1

Predhovor

Na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave sa 10. apríla 2024 konal už sedemnásty ročník vedeckej študentskej konferencie. Okrem všeobecnej sekcie „Právo“ a tohtoročnej novej sekcie „Potravinové právo“, sa tradične konalo aj fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu študentskej vedeckej odbornej činnosti „ŠVOČ“. Ide o náročnejšiu sekciu, v rámci ktorej musia študenti odovzdať dlhší príspevok ako v ostatných sekciách, ktorý má byť inovatívneho až vedeckého charakteru, a ktorý obhajujú pred komisiou minimálne dvadsať minút s následnou vcelku náročnou diskusiou. Víťazi sekcie majú možnosť postúpiť na československé finále súťaže, pričom aktuálnym hosťiteľom československého kola a usporiadateľom finále je Právnická fakulta Masarykovej univerzity v Brne (19. september 2024). Reprezentantmi na československom kole sú naši študenti Doris Dvoranová a Patrik Ondrejch, ktorých príspevky z oblasti ústavného práva a medzinárodného práva uverejňujeme aj v tomto zborníku. Ide o veľmi peknú dvojicu, lebo Patrik je v závere svojho magisterského štúdia a je skúseným reprezentantom našej fakulty na rôznych súťažiach, kým Doris je prváčkou bakalárskeho stupňa štúdia, ktorá v jeden deň súťažila v dvoch sekciách vedeckej študentskej konferencie a v oboch sa umiestnila medzi víťazmi. Študenti tak veľmi pekne reprezentujú motivovaných študentov v začiatkoch aj závere právnického štúdia, ktorí majú chuť pracovať na sebe nad rámec svojich študijných povinností, a ktorých teší sebazdokonaľovanie a posúvanie vlastných limitov. Ich kvality potvrdili aj recenzenti ich príspevkov a odborná komisia, pred ktorou na fakultnom kole súťaže vystupovali, a ktorej členmi boli predsedníčka komisie prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD., vyučujúci Mgr. Peter Mészáros, PhD., JUDr. Jakub Neumann, PhD., JUDr. Ivana Mokrá a zástupca študentov Bc. Marek Nekoraník. V mene autorov a vydavateľa želám príjemné čítanie ich zaujímavých príspevkov.

Ingrid Lanczová

Obsah

Doris Dvoranová

Prístup k internetu ako základné ľudské právo? Vývoj a tendencie v ústavnom kontexte	4
--	---

Patrik Ondřejch

Výzvy spojené s prípustnosťou sporov na základe povinností <i>Erga Omnes</i> <i>Partes</i> pred Medzinárodným súdnym dvorom	26
---	----

PRÍSTUP K INTERNETU AKO ZÁKLADNÉ ĽUDSKÉ PRÁVO? VÝVOJ A TENDENCIE V ÚSTAVNOM KONTEXTE

*Access to the Internet as a Fundamental Human Right?
Constitutional Perspectives on Development and Trends*

Doris Dvoranová

Obsah

Úvod.....	7
1. Internet ako prostriedok na uplatňovanie ľudských práv.....	7
1.1 Práva uplatňované prostredníctvom internetu.....	7
1.2 Digitálne nebezpečenstvá - internet a hrozby pre ľudské práva.....	11
2. Prístup k internetu z právneho hľadiska.....	12
2.1 Hľadisko Organizácie Spojených národov.....	13
2.2 Hľadisko Európskej únie a Rady Európy.....	14
3. Právo na prístup k internetu v medzinárodnom meradle.....	15
3.1 Štáty uznávajúce právo na prístup k internetu.....	15
3.2 Štáty obmedzujúce prístup na internet.....	16
4. Regulácia a zabezpečenie práva na prístup k internetu v Slovenskej republike.....	17
4.1 Normatívny pohľad na prístup k internetu v právnom poriadku Slovenskej republiky	17
4.2 Potenciálne ústavné formulácie zakotvenia práva na prístup k internetu.....	18
Záver.....	19
Summary.....	20
Zoznam použitej literatúry.....	20
Prílohy.....	25

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela poďakovať Mgr. Kataríne Kuklovej, PhD. za cenné rady a čas, ktorý mi venovala pri písaní príspevkov na Vedeckú študentskú konferenciu 2024, a to v rámci sekcie „Právo“ aj „Fakultné kolo súťaže o najlepšiu prácu študentskej vedeckej odbornej činnosti (ŠVOČ)“.

Abstrakt

Práca sa venuje problematike vymedzenia prístupu k internetu ako nového ľudského práva. V prvej časti autorka predstavuje vybrané ľudské práva uplatňované prostredníctvom internetu a dáva do pozornosti príslušnú judikatúru súdov. Takisto poukazuje aj na ohrozenia ústavných princípov, ktoré súvisia s používaním tohto média. V ďalšej časti textu analyzuje postoje medzinárodných organizácií a právne vymedzenia prístupu k internetu v určitých krajinách. V poslednej časti skúma legislatívnu úpravu prístupu k internetu na území Slovenskej republiky a navrhuje prípadnú interpretáciu nového ústavného práva.

Kľúčové slová

prístup k internetu; prostriedok na uplatňovanie práv; judikatúra súdov; ľudské práva; medzinárodná analýza; legislatívna úprava v Slovenskej republike; jednotná digitálna budúcnosť.

Abstract

The author researches whether access to the Internet is a new human right. In the first part of the article, she names some of the human rights typically exercised through the Internet and draws attention to the relevant jurisprudence of the courts. She also points to the related threats to constitutional principles. Followingly, she analyzes the legal definitions of access to the Internet in some countries and the perspectives of international organizations. The last part focuses on the legislative regulation of access to the Internet in Slovakia. Last but not least, the author proposes a possible interpretation of the new constitutional law.

Key Words

Internet access; a means of exercising rights; jurisprudence of the courts; human rights; international analysis; legislative regulation in the Slovak Republic; unified digital future.

Zoznam skratiek a značiek

č.	číslo
čl.	článok
Dohovor	Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
EÚ	Európska únia
OSN	Organizácia Spojených národov
Pakt	Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach
Rada	Rada pre ľudské práva OSN
Rezolúcia	Rezolúcia o podpore, ochrane a využívaní ľudských práv na internete
SR	Slovenská republika
Zákon	Zákon č. 452/2021 Z. z. - Zákon o elektronických komunikáciách
ods.	odsek
Ústava SR	Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

ÚVOD

Práca sa snaží reagovať na právnu problematiku prístupu k internetu a jeho potenciálneho zaradenia medzi základné ľudské práva. Poukazuje pritom na realizáciu veľkého množstva ľudských práv a s nimi súvisiacich ústavných princípov práve prostredníctvom tejto komunikačnej siete.

V texte sa usilujeme vybrať relevantnú judikatúru viacerých ústavných súdov členských krajín Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), kde sa súdy vo svojej rozhodovacej činnosti zaoberajú právnym vymedzením prístupu k internetu. Ide predovšetkým o rozhodnutia súvisiace so slobodou prejavu a právom na informácie, ako aj právom na súkromie a vzdelanie.

Ďalej analyzujeme stanoviská Organizácie Spojených národov (ďalej len „OSN“) a Európskej únie (ďalej len „EÚ“) k tejto problematike a opisujeme stratégie vymedzenia prístupu k internetu ako novému ľudskému právu, ktoré vznikli na pôde týchto organizácií. Práca takisto v krátkosti porovnáva situácie v rôznych krajinách a uvádza tzv. príklady dobrej praxe.

Predkladaný text skúma relevantnú legislatívnu realitu v právnom poriadku Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) a stratégie na jeho zabezpečenie, ktoré vychádzajú primárne z medzinárodných zmlúv a záväzkov, ku ktorým sa SR zaväzuje predovšetkým v čl. 1 ods. 2 a v čl. 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“).¹

Chceme predovšetkým poukázať na to, ako zabezpečenie bezpečného prístupu na internet dáva priestor pre rozkvet a realizáciu ľudských práv a množstva ďalších ústavných princípov. Práca vytvára perspektívu, v ktorej sa reflektuje pozitívny vzťah medzi rozvojom internetu a posilňovaním ľudských práv. S narastajúcim vplyvom internetu a digitálnych technológií sa objavujú nové príležitosti, ktoré môžu prispieť k ochrane, podpore a využívaniu ľudských práv, posilňujúc ich dôležitosť v súčasnom digitálnom veku.

1. INTERNET AKO PROSTRIEDOK NA UPLATŇOVANIE ĽUDSKÝCH PRÁV

Internet alebo inak povedané „*sieť sietí*“ - mocná platforma, ktorá sa stala neodmysliteľnou súčasťou našich životov.² Internet ešte nikdy nebol používaný v takej miere ako dnes a zároveň je stále menej používaný ako bude zajtra. Ako správne uvádza J. Hroch: „*Využitie internetu pre osobnú potrebu predstavuje zásadný zlom vo vývoji ľudstva a v tzv. informačnej revolúcii. Internet slúži ako prostriedok pre masívne a rýchle šírenie informácií, uľahčil proces globalizácie, modernizácie a digitalizácie.*“³

1.1 Práva uplatňované prostredníctvom internetu

Každému jednotlivcovi slúži internet pre rôznorodé účely, avšak vo všeobecnosti internet využívame ako zdroj nových informácií, na vzájomnú komunikáciu, na vzdelávanie či rekreáciu. S technologickým pokrokom ľudské práva prenikli aj do digitálnej sféry. V nasledujúcich riadkoch si priblížime existenciu niektorých, z nášho hľadiska najviac realizovaných ľudských práv na internete.

a.) Sloboda prejavu a právo na informácie

¹ Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

² ENCYCLOPEDIA.COM: Network Of Networks. *Encyclopedia.com*. [online]. 2024. [cit. 2024-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.encyclopedia.com/computing/news-wires-white-papers-and-books/network-networks>

³ HROCH, J.: Prístup k internetu jako základní lidské právo. *Právo21 – Právo srozumitelně a pro všechny*. [online]. 2018. [cit. 2024-01-21]. Dostupné na internete: <https://pravo21.cz/pravo/pristup-k-internetu-jako-zakladni-lidske-pravo>

Krošlák vo svojej publikácii charakterizuje slobodu prejavu ako „základné a najdôležitejšie politické právo“.⁴ V otvorenej, demokratickej a pluralitnej spoločnosti je toto právo fundamentom. Internet sa stal nenahraditeľným zdrojom na čerpanie informácií a otvoreným priestorom na vyjadrovanie našich postojov. Preto považujeme za bezpodmienečné poskytovať tomuto prostriedku právnu ochranu.

Ústava SR v článku 26 o slobode prejavu a práve na informácie rovnako ako Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) v článku 10 o slobode prejavu explicitne neposkytujú ochranu prostriedkom realizácie týchto práv. Napriek tomu EŠLP vo svojej rozhodovacej činnosti rozširuje obsah Dohovoru na základe doktríny živého dokumentu, ktorá interpretuje jednotlivé znenia článkov so zreteľom na reflektovanie súčasnej doby.⁵ Takouto cestou vznikli zaujímavé precedensy v korelácii s touto problematikou.

Vo veci Öztürk proti Turecku EŠLP rozhodol, že z článku 10 Dohovoru implicitne pramení nielen ochrana samotných informácií, ale aj prostriedkov, skrz ktoré sú informácie šírené.⁶ Súd precedentne odkazoval na svoju predošlú judikatúru vo veci Autronic AG proti Švajčiarsku.⁷ V rozsudku týkajúceho sa Tureckej republiky nešlo o internet, ktorý bol prostriedkom šírenia informácií, ale o knihy, ktoré sťažovateľ publikoval vo svojom vydavateľstve v Ankare. Tureckými súdmi bolo skonfiškovaných 2845 kópií kníh, ktoré kritizovali jedného zo zakladateľov Tureckej komunistickej strany.⁸

Ďalší rozsudok proti Tureckej republike na pôde EŠLP priniesol významný posun v legálnej percepcii prístupu k internetu. V prípade Ahmet Yildirim proti Turecku sťažovateľ namietal pred súdom porušenie jeho práva na slobodu prejavu. Trestný súd prvého stupňa v Denizli nariadil Ahmetovi Yildirimovi zablokovanie jeho webstránky určenej na akademické účely ako predbežné opatrenie v trestnom stíhaní z dôvodu spáchania trestného činu urážky pamiatky Atatürka. EŠLP vzniesol verdikt v prospech sťažovateľa.⁹ Prístup k internetu súd vymedzil ako **právo** [zvýraznenie autorka] neodmysliteľne prepojené s právom na prístup k informáciám.¹⁰ Z daného vyplýva, že členské štáty Rady Európy majú negatívny záväzok popri práve na informácie zabezpečiť právny rámec garantujúci prístup k internetu pre svojich obyvateľov.

O prístupe k internetu rozhodovali aj niektoré ústavné súdy členských štátov EÚ. Príkladom je rozsudok Ústavného súdu Francúzskej republiky, ktorý v prípade Hadopi deklaroval prístup k internetu ako základné ľudské právo, vychádzajúc z práva na slobodu prejavu a prijímania informácií.¹¹ Predmetom sporu bol prijatý kontroverzný antipirátsky zákon, na základe ktorého mohla vládna agentúra Hadopi po troch predchádzajúcich upozorneniach o zneužívaní autorských práv na internete porušovateľa odpojiť zo siete vyzvaním jeho poskytovateľa pripojenia. Následne bol porušovateľ zapísaný na tzv. *Čierne*

⁴ Časť textu prevzatá z: KROŠLÁK, D. a kol.: *Ústavné právo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 322.

⁵ Pozri viac napr.: *ibidem*, s. 433.

⁶ Rozhodnutie EŠLP vo veci Öztürk v. Turecká republika z 28. septembra 1999, sťažnosť č. 22479/93.

⁷ Bližšie pozri: Rozhodnutie EŠLP vo veci Autronic AG v Švajčiarsko z 22. mája 1990, sťažnosť č. 12726/87, bod 49.

⁸ Bližšie pozri: Öztürk v. Turkey. *Global Freedom of Expression*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-22]. Dostupné na internete: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/ozturk-v-turkey/>

⁹ Rozhodnutie EŠLP vo veci Ahmet Yildirim v. Turecká republika z 18. marca 2013, sťažnosť č. 3111/10.

¹⁰ *Ibidem*, bod 3.

¹¹ Rozhodnutie Ústavného súdu Francúzskej republiky z 10. júna 2009, č. 580/2009, bod 12. [online]. [cit. 2024-01-23]. Dostupné na internete: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/en/decision/2009/2009580DC.html>

listinu, podľa ktorej už nemohol byť v budúcnosti viac pripojený.¹² Ústavný súd Francúzskej republiky uviedol, že takéto legislatívne opatrenie je v rozpore s právom na slobodné šírenie myšlienok a prijímania informácií, odkazujúc na článok 11 Deklarácie práv človeka a občana z roku 1789, ktorá vyhlasuje, že: „Slobodná komunikácia myšlienok a názorov je jedným z najvzácnejších ľudských práv.“¹³

b.) Právo na súkromie

Dvojica pojmov právo na súkromie a internet sa prevažne objavujú v súvislosti s porušovaním a zásahmi do súkromia používateľa internetu. Je však potrebné si uvedomiť, že práve prostredníctvom internetu dokážeme toto právo aj vykonávať. Právo na súkromie je komplexný pojem zložený z viacerých súčastí a aspektov súkromia ako takého. Môže ísť o autonómiu a sebarealizáciu jednotlivca, fyzickú či psychickú integritu, osobné medziľudské vzťahy, spôsob života človeka, formu sebaurčenia a sebaujedenia, súkromie (intimitu) osobnej komunikácie a konverzácie a nespočetne veľa ďalších aspektov či dennodenných volieb, ktoré nám život každodenne prináša.

V prezentácii od Mgr. Lucie Berdisovej, PhD., LL.M. nás upútala formulácia Najvyššieho súdu USA, ktorý pri reprodukčných a iných právach vymedzil právo na súkromie ako ochranu intímnych a osobných rozhodnutí a právo „určovať svoj vlastný koncept existencie, významu vesmíru a tajomstva ľudského života (...).“¹⁴ Toto sympatické slovné vyjadrenie sa dá chápať a formulovať aj v kontexte výkonu práva na súkromie na internete. Jednotlivec má totižto priamy vplyv na to, ako bude narábať so svojím komunikačným a dátovým súkromím, aké informácie a údaje o sebe zverejní a aký význam pripíše internetu v čase svojej existencie. Odborníci v tomto rámci diskutujú aj o práve na informačné sebaurčenie.¹⁵ Právo na internetové sebaurčenie alebo inak povedané obsah internetového súkromia by mal byť podľa odborníkov nasledovný; Každý používateľ by mal mať právo vedieť, aké informácie sú o ňom ukladané webovými stránkami a ako ďalej s nimi tieto webové stránky narábajú. Každý používateľ by mal mať právo rozhodnúť sa o použití svojich osobných údajov. Každý používateľ by mal mať prístup na zmenu a kontrolu poskytnutých informácií o sebe. A v neposlednom rade by mal mať každý používateľ adekvátnu ochranu a zabezpečenie svojich osobných údajov a poskytovateľa siete by mali obligatórne regulovať nelegálny a neautorizovaný obsah.¹⁶

Český ústavný súd vo svojej jurisdikcii použil argument spätosti práva na súkromie a významnosti pripojenia k internetu. Vo svojom náleze sp. zn. I. ÚS 22/2010 sa zaoberal sťažnosťou týkajúcou sa porušenia práva na bezplatnú obhajobu. Právo na bezplatnú obhajobu sťažovateľky bolo nepriznané krajským súdom so sídlom v Brne, ktorý na základe trestného poriadku rozhodol, že sťažovateľka nemá nárok na bezplatnú obhajobu s odôvodnením, že zbytočne vynakladá platbu za internet a káblovú televíziu.¹⁷ Ústavný súd sťažnosti vyhovel a akcentoval povinnosť súdov posudzovať jedinečnosť každého prípadu aj so zreteľom na

¹² Francúzske „trikrát a dost“ na internete nestačí s dychom. *Aktuality.sk*. [online]. 2011. [cit. 2024-01-23]. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/190330/francuzske-trikrat-a-dost-na-internete-nestaci-s-dychom/>

¹³ Deklarácia práv človeka a občana z 1789, článok 11.

¹⁴ Časť textu prevzatá z: power-pointová prezentácia doktorky Berdisovej, dostupná na stránke Katedry teórie práva a ústavného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave (téma - pojem ústavy - obr. 8).

¹⁵ Bližšie pozri: BALÁŽIKOVÁ, A.: Právo na súkromie v informačnej spoločnosti. *ITlib. Informačné technológie a knižnice*, 2011, vol. 11, no. 1. [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://itlib.cvtisr.sk/clanky/clanek815/>

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky zo 7. apríla 2010, sp. zn. I. ÚS 22/2010.

právo na súkromie (čl. 8 ods. 1 Dohovoru): „Okrem subjektívnych faktorov na strane jednotlivca pri posudzovaní obvyklosti, resp. oprávnenosti, výdavkov na obhajobu je nutné vziať do úvahy aj faktory objektívne, medzi tie okrem iného patrí technologický vývoj (napr. mobilné telefóny, internet) a s ním súvisiace zmeny v spôsoboch komunikácie, získavania informácií, styku s úradmi, združovaním sa a pod., resp. vývoj technológií, prostredníctvom ktorých je realizované právo jednotlivca na osobný rozvoj, vzťahy s ostatnými ľuďmi a vonkajším svetom, teda právo na súkromný život.“¹⁸

c.) Právo na vzdelanie

Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva OSN ešte v roku 1999 zhotovil rozsiahly komentár k článku 13 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ďalej len „Pakt“), v ktorom vysvetľuje viaceré aspekty práva na vzdelanie obsiahnuté v pôvodnom texte Paktu len implicitne.¹⁹ Kvalitné vzdelávanie by malo podľa komentáru spĺňať atribúty označované aj ako „4A“, čo v anglickom preklade znamená *availability, accessibility, adaptability, acceptability*.²⁰ Máme za to, že druhý aspekt, teda prístupnosť, zahŕňa (okrem iného) aj prístup k prostriedkom vzdelávania, u ktorých prvenstvo drží momentálne internet.

Pandémia ochorenia COVID-19 bola priamym príkladom výkonu práva na vzdelanie prostredníctvom internetu. Dostupný internet bol požiadavkou a nevyhnutnosťou pre zapojenie sa do vzdelávacieho systému. S plynutím času začala spoločnosť hodnotiť skúsenosť s dištančnou formou vyučovania skôr s negatívnym akcentom. Nezávisle od subjektívnych hodnotení považujeme za vhodné poznamenať, že pandémia umocnila funkciu internetu v úkonoch bežnej praxe, vrátane edukácie.

Momentálne internet nie je len platformou na vzdelávanie ako také, ale aj nástrojom na vyhľadávanie informácií a vykonávanie iných rôznorodých operácií spätých so štúdiom.²¹ Právo na vzdelanie tak vie byť obmedzované práve podmienkou prístupu k internetu. Počas pandémie sa do vzdelávania nezapojilo až 70% rómskych detí z dôvodu absencie materiálnych zdrojov na pripojenie sa k sieti.²² Limitujúce je aj upravenie podmienok niektorých univerzít, ktoré prihlášku na vysokoškolské štúdium umožňujú podať len prostredníctvom internetovej e-prihlášky.²³

¹⁸ Časť textu prevzatá z: *ibidem*.

¹⁹ Celé znenie komentáru: OHCHR: Všeobecný komentár č.13 Výboru pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva OSN k uplatňovaniu Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. *Ohchr.org*. [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/d-general-comment-no-13-right-education-article-13-1999>
<https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/d-general-comment-no-13-right-education-article-13-1999>

²⁰ Pozri viac: HORNÁ, D.-PETŐCZ K. (eds.): *Právo na vzdelanie a jeho kľúčové aspekty*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2015, s. 81.

²¹ Na mysl máme najmä elektronické žiacke knižky či akademické informačné systémy.

²² HAKSZER, L.: Do vzdelávania sa nezapojilo 70 percent rómskych detí. *Pravda.sk*. [online]. 2021. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/585349-do-vzdelavania-sa-nezapojilo-70-percent-romskych-deti/>

²³ PRÁVNICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY: Informace o přijímacím řízení do navazujících magisterských, magisterských a bakalářských programů pro akademický rok 2018/2019. *Law.muni.cz*. [online]. 2017. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/41174#sek1>

ESLP rozhodoval v kontexte práva na vzdelanie a prístupu k internetu vo veci Jankovskis proti Litve.²⁴ Sťažovateľ vo výkone trestu odňatia slobody mal ako absolvent medicíny záujem o externé štúdium v odbore ľudských práv na právnickej fakulte, a tak požiadal väzenskú službu o prístup k internetu. Tá však požiadavke nevyhovela. Následne sa sťažovateľ obrátil na správny súd, ktorý zamietol žalobu proti rozhodnutiu vedenia väznice o obmedzovaní prístupu k internetu. Správny súd odkázal na neexistujúcu právnu úpravu, ktorá by väzňom poskytovala právo na používanie internetu. ESLP po vykonaní testu proporcionality rozhodol, že v tomto prípade došlo k porušeniu článku 10 Dohovoru na strane sťažovateľa. Súd okrem iného poukázal na svoju predošlú rozhodovaciu činnosť vo veci Kalda proti Estónsku s obdobnými skutkovými okolnosťami, kde prístup k internetu označil ako **právo a zároveň prostriedok** [zvýraznenie autorka] k prekonaniu digitálnej priepasti.²⁵ Obmedzovanie prístupu k internetu tak ohraničuje možnosti uplatnenia nielen práva na vzdelanie, ale aj ním sprostredkovaných práv, ako povedala aj Dagmar Horná: „Vzdelanie je ľudským právom samo osebe a zároveň je jedinečným a nezastupiteľným prostriedkom k poznaniu a uplatňovaniu ostatných ľudských práv.“²⁶

d.) Iné práva a slobody

Pre potrebu dodržania rozsahu práce sa nemôžeme plne venovať všetkým ľudským právam uplatňovaným v online svete. Neznamená to však, že ich existencii dávame menší význam. Ako príklad môžeme uviesť právo podnikat' a uskutočňovať zárobkovú činnosť, ktoré je taktiež podmienené prístupom k internetu pre všetky právnické osoby na základe povinnosti plynúcej zo zákona o e-Governmente používať elektronickú schránku.²⁷ Internet sa stal tak nenahraditeľným nástrojom na výkon väčšiny ľudských práv.

1.2 Digitálne nebezpečenstvá - internet a hrozby pre ľudské práva

Porušovanie ľudských práv na internete nesmie byť, rovnako ako v bežnom živote, akceptované a prehliadané. Rýchlosťou šírenia dát, ktorou disponuje táto sieť, nedisponuje žiaden iný potenciálny porušovateľ práv človeka. Následkom slabých kontrolných mechanizmov a samoregulačných obsahov webových stránok je rozširovanie radikalizmu a nenávistných prejavov prostredníctvom internetu ľahšie realizovateľné.

Keďže internetová sieť právne nepatrí *de facto* nikomu, internetový obsah sa nedá regulovať zákonmi alebo inými právnymi predpismi. Sociálne siete a webové stránky sú založené na samoregulačných mechanizmoch. Protiprávny obsah, ktorý porušuje pravidlá komunity má prevádzkovateľ sociálnej siete alebo internetovej stránky povinnosť odstrániť.²⁸

Regulácia protiprávneho obsahu na internete predstavuje komplexnú právnu výzvu, pretože internet poskytuje obrovské množstvo informácií a obsahu, ktoré môžu obsahovať nezákonné alebo škodlivé prvky. Napriek snahám vlád a regulačných orgánov sa stále ťažko kontroluje rozsiahly tok nezákonného obsahu online. Táto neúspešnosť v regulácii môže viesť k riziku šírenia nelegálnych aktivít a ohrozovať bezpečnosť a práva používateľov internetu.

²⁴ Rozhodnutie ESLP vo veci Jankovskis proti Litve zo 17. januára 2017, sťažnosť č. 21575/08.

²⁵ Bližšie pozri: Rozhodnutie ESLP vo veci Kalda proti Estónku zo 6. júna 2016, sťažnosť č. 17429/10, bod 52.

²⁶ BALÁZOVÁ, D.: Horná: Nejde Len O to ľudské práva učiť, ale ich žiť. *Pravda.sk*. [online]. 2015. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/350005-horna-nejde-len-o-to-ludske-prava-ucit-ale-ich-zit/>

²⁷ Zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Zákon o e-Governmente)

²⁸ § 6 ods. 5 zákona č. 22/2004 Z. z. Zákon o elektronickom obchode

ESLP i sudy v SR majú čoraz bohatšiu právnu prax v prípadoch týkajúcich sa limitov slobody prejavu na internete.²⁹

Nástrahou pre porušovanie ľudských práv a manipulovanie verejnej mienky sú populárne algoritmy sociálnych sietí. Čím viac algoritmy a ich *filter bubble effect* pôsobia, tým viac mizne možnosť vedenia rozmanitých diskusií medzi názorovými skupinami ľudí.³⁰ Spoločnosť sa tak polarizuje a štiepi. Takto vzniká ohrozenie nielen individuálnych práv jednotlivca, ale aj celej demokratickej spoločnosti, ktorá by mala byť založená predovšetkým na konštruktívnom demokratickom dialógu.

Extrémizmus a internet idú ruka v ruke v dnešnej digitálnej ére. Internet ponúka jednoduchý a rýchly prístup k obsahu, ktorý podporuje radikálne myšlienky a násilie. Extrémistické skupiny ho využívajú na šírenie svojej propagandy a zvrátených názorov. Sociálne siete, fóra a webové stránky sa stali hlavnými miestami, kde sa takéto názory kumulujú a rozširujú. Dôležité je, aby ľudia boli schopní kriticky myslieť a rozoznávať medzi legitímnymi informáciami a extrémistickou propagandou.

Sme názoru, že hrozby pre ľudské práva vyplývajú predovšetkým z nesprávneho správania sa ľudí [zvýraznenie autorka] na internete. Umelá inteligencia a internet toto nevhodné správanie len katalyzujú. Práve intelligenčný a emočný kvocient človeka sú neodmysliteľnými faktormi pre typ šírených správ a skutkových tvrdení na internete. Považujeme preto za nevyhnutné zaradiť edukáciu etikety správania sa na internete - tzv. *netikety*, do vzdelávacích osnov už na základných školách.³¹

Regulácia používania internetu a ochrana bezpečia na ňom sú nevyhnutné, avšak sme presvedčení, že to nie je relevantná otázka univerzálneho prístupu k internetu. Poprednou v tejto problematike je otázka digitálnej (ne)rovnosti, ktorá bezprostredne súvisí v prístupom k internetu.

2. PRÍSTUP K INTERNETU Z PRÁVNEHO HĽADISKA

Charakteristickou vlastnosťou internetu je jeho neuchopiteľnosť. Snaha pomenovať, definovať a uchopiť internet je skoro nemožná. Preto nie je jednoduché ho právne vymedziť. „Internet nie je nič viac ako spôsob prepravy digitálnych informácií. Následky tohto transportu majú zvyčajne účinnosť v práve.“³²

Internet nie je vlastnený jedným subjektom (napr. štátom), ale je to decentralizovaná sieť, ktorá je prístupná ľuďom prostredníctvom poskytovateľov internetových služieb. Právne normy v súvislosti s internetom sa zvyčajne týkajú práv a povinností týchto subjektov, ako aj pravidiel týkajúcich sa prístupu, súkromia a slobody prejavu na internete.

Prístup k internetu možno definovať ako právo jednotlivca mať možnosť pripojiť sa k internetovej sieti bez prekážok alebo diskriminácie. V mnohých právnych systémoch sa toto

²⁹ Pozri viac napr.: KRAJŇÁK, A.: *Hranice slobody prejavu na internete*. Banská Bystrica: Via Iuris, 2022, kap. 2 a 3.

³⁰ CAMBRIDGE ENGLISH DICTIONARY: Filter bubble definition. *Dictionary.cambridge.org*. [online]. [cit. 2024-01-25]. Dostupné na internete: <https://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/filter-bubble>

³¹ Bližšie pozri: Netiketa - Etika na Internete. *Virtuálnô.sk*. [online]. 2022. [cit. 2024-01-25]. Dostupné na internete: <https://virtualno.sk/netiketa-etika-na-internete/>

³² Časť textu prevzatá z REED, CH.: *Internet Law: Texts and Materials*. 2. vydanie. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 4.

právo môže považovať za súčasť slobody prejavu a práva na informácie. V niektorých krajinách môže byť právo na prístup k internetu dokonca uznané ako samostatné ľudské právo.

Na nasledujúcich stranách sa snažíme priblížiť postoje medzinárodných a nadnárodných organizácií ako sú Organizácia Spojených národov, Európska únia či Rada Európy, ktoré, reflektujúc na nezastupiteľnú úlohu internetu v našej spoločnosti, vytvárajú stratégie na zabezpečenie univerzálneho prístupu k internetu a prístup k internetu považujú za nové ľudské právo.

2.1 Hľadisko Organizácie Spojených národov

Niet pochýb, že internet svojím charakterom predstavuje významný medzinárodný most. Preto sa medzinárodné organizácie pokúšajú istým spôsobom deklarovať prístup k internetu ako základné ľudské právo a zlepšiť právne postavenie internetu ako takého. V roku 2016 Rada pre ľudské práva OSN (ďalej len „Rada“) schválila nezáväznú rezolúciu *„O podpore, ochrane a využívaní ľudských práv na internete“* (ďalej len „Rezolúcia“)³³.

Právo na prístup k internetu nie je hlavnou témou Rezolúcie, namiesto toho je vnímaný ako nástroj na uplatňovanie základných práv uvedených vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv. Napriek mediálnym špekuláciám, ktorými je tento dokument často chápaný ako potvrdenie základného ľudského práva na prístup k internetu³⁴, Rezolúcia nevyhlásila internet za samostatné ľudské právo. Naopak, zameriava sa skôr na zachovanie platnosti existujúcich práv aj v online prostredí a na uznávanie internetu ako prostriedku na ich uplatňovanie. Rezolúcia sa snaží stanoviť medzinárodný štandard pre prístup k internetu zo strany štátov, bez explicitného volania po práve na prístup k internetu.

Rezolúcia odsudzuje krajiny, ktoré akýmkoľvek spôsobom obmedzujú prístup k internetu. Ide o prvý krok, ktorý bol v tejto súvislosti na medzinárodnej úrovni podniknutý. Za úspech možno považovať skutočnosť, že za Rezolúciu hlasovalo 51 štátov sveta.³⁵ Zástupcovia krajín ako Rusko, Čína a Saudská Arábia v konečnom hlasovaní hlasovali proti zneniu Rezolúcie, nakoľko žiadali odstránenie časti textu, ktorá kritizuje opatrenia zamerané na preventívne alebo úplné blokovanie prístupu k internetovému obsahu alebo jeho šíreniu.

Rada tak Rezolúciou nadväzuje na svoj skorší postoj, ktorým pokladá za dôležité zachovať ľudské práva a slobody platné pre online priestor, tak ako aj pre „off-line“ priestor. Je potrebné dodať, že Rezolúcia svojím spôsobom účinku spadá do typu nezáväzných noriem, ktoré zvykneme označovať ako tzv. *soft law*. Napriek tomu, ako uvádza aj Procházka: *„soft law nie je čistým typom nezáväzných noriem. Orgány, ktoré ho vytvárajú, majú nielen prirodzenú autoritu, ale spravidla aj určitý stupeň authority formálnej.“*³⁶

³³ Bližšie pozri: ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV, VALNÉ ZHROMAŽDENIE, VÝBOR PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Rezolúcia o podpore, ochrane a využívaní ľudských práv na internete. *Article19.org*. [online]. 2016. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: https://www.article19.org/data/files/Internet_Statement_Adopted.pdf

³⁴ Ako príklad pozri napr.: HOWELL, C.-WEST, D. M.: The internet as a human right. *Brookings.edu*. [online]. 2022. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.brookings.edu/articles/the-internet-as-a-human-right/>

³⁵ Bližšie pozri: JEŽOVÁ, D.: Ľudské práva na internete a ich ochrana. *Jezova.sk*. [online]. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.jezova.sk/sk/ludske-prava-na-internete.html>

³⁶ Časť textu prevzatá z: PROCHÁZKA, R.-KÁČER, M.: *Teória práva*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 105.

Vysoký komisár OSN pre ľudské práva, Volker Türk, sa na výročnom zasadnutí Rady v roku 2023 vyjadril, že: „*Nastal čas na potvrdenie univerzálneho prístupu k internetu ako ľudského práva, a nie len ako privilégia vyvolených.*“³⁷ Výsledky prieskumu z predchádzajúceho roka ukazujú, že prístup k internetu má dnes približne 5,4 miliardy ľudí na Zemi. Z toho vyplýva, že z celého obyvateľstva na svete je približne 2,6 miliardy ľudí bez internetového pripojenia, čo tvorí približne 33% svetovej populácie.³⁸

2.2 Hľadisko Európskej únie a Rady Európy

Slovenská republika, v zmysle článku 7 ods. 2 Ústavy, prenáša výkon časti svojich právomocí na Európske spoločenstvá a Európsku úniu.³⁹ Pre SR sa tak stavajú právne záväznými aj normy práva EÚ. Právo EÚ nie je tvorené len primárnym právom obsahujúcim prevažne prístupové a zakladateľské zmluvy, ale jeho významnú časť tvorí aj *sekundárne právo, ktoré upravuje nesmierne širokú škálu záležitostí, od úpravy spotrebiteľských zmlúv cez ochranu osobných údajov až po režim vydávania občanov pre účely trestného stíhania v štátoch EÚ.*⁴⁰

Jedným z množstva prameňov sekundárneho práva je aj nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2120, ktorým sa ustanovujú aj opatrenia týkajúce sa prístupu k otvorenému internetu.⁴¹ Hlavným cieľom tohto nariadenia je zavedenie pravidiel rovnakého a nediskriminačného zaobchádzania s internetovou prevádzkou medzi členskými štátmi EÚ.⁴² Nariadením sa modifikuje smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2002/22/ES (smernica univerzálnej služby), ktorá bola vôbec prvou právnou úpravou prijatou na pôde EÚ zaoberajúcou sa prístupom k internetu.⁴³

Európska únia si uvedomuje esenciu digitalizácie a budovania technickej infraštruktúry pre každého. Dôležitým krokom bolo zahájenie stratégie „*Jednotného digitálneho trhu*“, ktorý upravuje otázky digitálneho priestoru.⁴⁴ Digitálny trh je jednou z inovačných priorít EÚ. Európskou komisiou bol prijatý politický program pod názvom „*Digitálne desaťročie Európy*“, ktorý, s konkrétnymi cieľmi do roku 2030, usmerňuje digitálnu transformáciu EÚ.⁴⁵ Okrem cieľov vo vzdelávaní ľudí v digitálnych zručnostiach, digitalizácie verejných služieb alebo digitálnej transformácie podnikov, sú jedným z nich aj bezpečné, výkonné a udržateľné digitálne infraštruktúry. Tento cieľ zaväzuje Európsku úniu poskytovať do roku 2030 každému

³⁷ UNITED NATIONS: It may be time to reinforce universal access to the internet as a human right, not just a privilege for the high. *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights* [online]. 2023. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/news/2023/03/it-may-be-time-reinforce-universal-access-internet-human-right-not-just-privilege-high>

³⁸ INTERNATIONAL TELECOMMUNICATION UNION: ITU-D ICT Statistics. *Itu.int* [online]. 2023. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>

³⁹ Čl. 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

⁴⁰ Časť textu prevzatá z: KROŠLÁK, D. a kol.: *Ústavné právo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 143.

⁴¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2120 z 25. novembra 2015

⁴² Čítaj viac: EUR-LEX: Prístup k otvorenému internetu a komunikácie v rámci EÚ. *Eur-lex.europa.eu*. [online]. 2012. [cit. 2024-01-28]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/open-internet-access-and-intra-eu-communications.html>

⁴³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/22/ES zo 7. marca 2002 (smernica univerzálnej služby)

⁴⁴ Bližšie pozri: RADCLIFF, C.-MARTINELLO, B.-DE BONO, J.: Všeprítomný digitálny jednotný trh. *Europarl.europa.eu*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-28]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/43/vsadepritomny-digitalny-jednotny-trh>

⁴⁵ Čítaj viac: EURÓPSKA KOMISIA: Digitálne desaťročie Európy: digitálne ciele na rok 2030. *Commission.europa.eu*. [online]. 2021. [cit. 2024-01-28]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_sk

občanovi gigabitové pripojenie na internet. Istým spôsobom si myslíme, že ide o uznanie toho, že internet by mal byť ľudským právom.

Postoje Rady Európy ako medzivládnej organizácie založenej s cieľom ochrany ľudských práv zastupuje najmä jej súdna inštitúcia - ESĽP. Vo svojej judikatúre súd viackrát vymedzil prístup k internetu ako ľudské právo a zároveň ako prostriedok na realizáciu slobody prejavu a práva na informácie.⁴⁶ Obmedzovanie pripojenia na internet alebo blokovanie konkrétnych webových stránok súd označil ako porušovanie negatívneho záväzku štátu vyplývajúceho z článku 10 Dohovoru. Treba však dodať, že išlo o prípady, ktoré v teste proporcionality neprešli subtestom nevyhnutnosti, teda obmedzenie práv sťažovateľov nepodliehalo *takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon, a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v zaujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochranu zdravia alebo morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenia uniknuto dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci*.⁴⁷

Pri tejto problematike by sme sa mohli stretnúť s argumentáciou, že deklaráciou nového práva sa „vytratí“ podstata prirodzenoprávneho charakteru ľudských práv. Dvojica právnikov špecializujúcich sa na právo a technológie, De Hert a Kloza, na to upozorňujú a tvrdia, že začlenenie nových práv do medzinárodného rámca ľudských práv je opodstatnené, len ak pretrváva zhoda v tom, že je nevyhnutne nutná vysoká úroveň ochrany.⁴⁸

Avšak na základe našej analýzy môžeme konštatovať, že medzinárodné organizácie sa neusilujú o umelé formovanie nového práva. Ako príklad uvádzame opäť rozhodnutie ESĽP vo veci Kalda proti Estónsku, kde súd vydal stanovisko, že prístup k internetu **je čoraz viac chápaný ako právo** [zvýraznenie autorka].⁴⁹ Podľa nášho názoru takáto vetná formulácia reflektujúca zmenu v myslení spoločnosti potom vychádza z prirodzenoprávneho charakteru ľudských práv, ktorý sa môže s posunom času vyvíjať v závislosti od aktuálnych potrieb ľudstva.

3. PRÁVO NA PRÍSTUP K INTERNETU V MEDZINÁRODNOM MERADLE

Tak ako je dôležitá univerzálnosť ľudských práv, mala by byť dôležitá aj univerzálnosť prístupu k internetu po celom svete. Zachovanie princípu rovnosti znamená dnes aj to, že žiadna osoba by nemala mať výhodu v prístupe k internetu. V skutočnosti je však opak pravdou.⁵⁰

3.1 Štáty uznávajúce právo na prístup k internetu

Mnoho krajín plne podporuje právo na prístup k internetu, a tak napomáha chodu demokracie v štáte. Svojej populácii zabezpečujú rýchly, kvalitný a bezpečný prístup k internetu, a tým znižujú priepasť v prístupe a vo využívaní informačno-komunikačných

⁴⁶ Pozri vyššie: rozhodnutia s. 3.

⁴⁷ Časť textu prevzatá z: čl. 10 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

⁴⁸ Bližšie pozri: DE HERT, P.-KLOZA, D.: Internet (access) as a new fundamental right. Inflating the current rights framework?. *European Journal of Law and Technology*, 2012, vol. 3, no. 3. [online]. [cit. 2024-01-29]. Dostupné na internete: <https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/123/268>

⁴⁹ Rozhodnutie ESĽP vo veci Kalda proti Estónsku zo 6. júna 2016, sťažnosť č. 17429/10, bod 52.

⁵⁰ Pozri prílohy: Mapa: zobrazenie 460 miliárd zariadení pripojených na internet.

technológií, tzv. *Digital Divide*, ktorá existuje medzi jednotlivými štátmi, medzi skupinami obyvateľov rôzneho veku, vzdelania, či mesačného príjmu a medzi pohlaviami.⁵¹

Ako uvádza odborníčka na právo a technológie, niektoré členské štáty EÚ zakotvujú širokopásmové pripojenie k internetu za dostupnú cenu ako univerzálnu službu v zákonnej rovine vo svojich právnych poriadkoch. Fínsko garantuje svojim obyvateľom právo na pripojenie v rýchlosti 2 Mb/s za rozumnú cenu. V Belgicku je do univerzálnej služby zaradené právo na širokopásmové pripojenie s rýchlosťou 1Mb/s a rovnaká rýchlosť pripojenia je ako univerzálna služba garantovaná v Španielsku.⁵²

V ústavnej rovine je toto právo explicitne zakotvené v ústavách dvoch členských štátov EÚ. Grécka republika deklaruje právo na účasti na informačnej spoločnosti v článku 5A ods. 1 Ústavy Gréckej republiky.⁵³ Portugalská ústava v článku 35 ods. 6 garantuje každému voľný prístup k verejným sieťam informačných technológií.⁵⁴ Implicitné garantovanie tohto práva je úzko späté s rozhodovacou činnosťou konkrétneho ústavného súdu členskej krajiny. Francúzsky ústavný súd deklaroval právo na prístup k internetu vychádzajúc z ústavného práva na slobodu prejavu a slobodné šírenie myšlienok.⁵⁵

3.2 Štáty obmedzujúce prístup na internet

V mnohých rozvojových krajinách alebo štátoch s totalitným režimom sa slovo *internet* skloňuje len málo, ak vôbec. V týchto krajinách štátna moc aktívne kontroluje alebo obmedzuje prístup na internet, čo je v rozpore s ľudskými právami. Štáty ako Rusko, Čína, Saudská Arábia či Juhoafrická republika boli proti spomínanej Rezolúcii OSN. Ich zástupcovia sa snažili o odstránenie časti, ktorá postihuje opatrenia v podobe preventívneho alebo úplného bránenia prístupu k internetovému obsahu a jeho šíreniu.⁵⁶

„Zatiaľ čo v niektorých krajinách sa obmedzuje prístup používateľov „iba“ vo vzťahu k niektorým webovým stránkam, iné štáty ako napr. Čína alebo Irán pristúpili k zavedeniu nezávislého národného internetu. K podobnému kroku sa uchýlilo aj Rusko, kedy v tam v roku 2019 začal platiť zákon, vďaka ktorému krajina zaviedla svoj vlastný internet, ktorý je kontrolovaný výhradne štátnou mocou. Ako účel týchto zákonov uvádzajú ochranu občanov pred možnými kybernetickými útokmi.“⁵⁷ Ako účel týchto postupov uvádzajú tieto štáty generálne ochranu občanov štátu pred prípadnými kybernetickými útokmi. Avšak my si skôr myslíme, že internet je akousi hrozbou pre politický režim a formu vlády prevládajúcu v týchto

⁵¹ Čítaj viac: HUMAN RIGHTS WATCH: Digital Disruption of Human Rights. *Human Rights Watch*. [online]. 2020. [cit. 2024-01-29]. Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/news/2016/03/25/digital-disruption-human-rights>

⁵² FIALOVÁ, E.: Právo na prístup k internetu. *Právni prostor*. [online]. 2019. [cit. 2024-01-29]. Dostupné na internete: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/pravo-it/pravo-na-pristup-k-internetu#note-24>

⁵³ Čl. 5A ods. 1 Ústavy Gréckej republiky z roku 2008

⁵⁴ Čl. 35 ods. 6 Ústavy Portugalskej republiky z roku 2005

⁵⁵ Pozri vyššie: prípad Hadopi, s. 3.

⁵⁶ Čítaj viac napr.: VINCENT, J.: Un condemns internet access disruption as a human rights violation. *The Verge*. [online]. 2016. [cit. 2024-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.theverge.com/2016/7/4/12092740/un-resolution-condemns-disrupting-internet-access>

⁵⁷ Časť textu prevzatá z: KOSTOLANSKÁ, E.: Možnosť pripojiť Se k Internetu Jako Lidské Právo? *Centrum pro lidská práva a demokracii*. [online]. 2020. [cit. 2024-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/moznost-pripojit-se-k-internetu-jako-lidske-pravo>

krajinách.⁵⁸ Rusko a Čína dosahujú nelichotivé prvenstvo v *contra ius* regulovaní obsahu na internete.

Veľký čínsky firewall, ako najrozšírenejší a najpokročilejší typ internetovej cenzúry, blokuje akékoľvek správy a informácie ohrozujúce autoritu čínskej komunistickej strany.⁵⁹ Ruská propaganda sa stáva kľúčovou v hybridných konfliktoch, kde sa dezinformácie, šírenie nepravdivých informácií, manipulovanie médií a vytváranie falošných naratívov stávajú silným prostriedkom na ovplyvnenie verejnej mienky a podkopanie dôvery v demokratické inštitúcie v cieľových krajinách.⁶⁰

4. REGULÁCIA A ZABEZPEČENIE PRÁVA NA PRÍSTUP K INTERNETU V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Na Slovensku malo v roku 2022 pripojenie na internet deväťdesiatjeden percent domácností.⁶¹ Toto číslo síce nie je stopercentné, ale každým rokom sa zvyšuje, pričom veľký percentuálny nárast sme mohli vnímať počas pandémie.⁶² Štatistický úrad uvádza, že tzv. biele miesta má stále hornaté Slovensko, kde je zavedenie internetu komplikované kvôli vysokej nadmorskej výške.

4.1 Normatívny pohľad na prístup k internetu v právnom poriadku Slovenskej republiky

V slovenskom právnom poriadku neexistuje špecifický zákon alebo iný právny predpis, ktorý by jednoznačne a explicitne upravoval konkrétne pravidlá regulácie prístupu k internetu. Ústava SR nezabezpečuje priamu ochranu a výslovne neuznáva právo na prístup k internetu. Existujú však iné zákony a legislatívne opatrenia, ktoré nastavujú pravidlá pre využívanie moderných technológií.

Jeden z relevantných právnych predpisov je zákon č. 452/2021 Z. z. - Zákon o elektronických komunikáciách (ďalej len „Zákon“).⁶³ Ako Zákon uvádza v § 4, orgánmi pôsobiacimi v štátnej správe v odvetví elektronických technológií sú Ministerstvo dopravy a výstavby SR a Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb. Jedná sa o orgány, ktoré sa venujú technickej výstavbe infraštruktúr v SR. Tie pritom zohľadňujú v čo najväčšej miere odporúčania prijaté Európskou komisiou.⁶⁴ Takýmto spôsobom je upravená aj definícia univerzálnej služby v § 96 Zákona, ktorá inkorporuje definíciu univerzálnej služby európskeho kódexu elektronických komunikácií.⁶⁵

⁵⁸ Čítaj viac: WANG, Y.: In China, the ‘great firewall’ is changing a generation. *Politico.com*. [online]. 2020. [cit. 2024-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.politico.com/news/magazine/2020/09/01/china-great-firewall-generation-405385>

⁵⁹ Čítaj viac: WANG, Y.: In China, the ‘great firewall’ is changing a generation. *Politico.com*. [online]. 2020. [cit. 2024-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.politico.com/news/magazine/2020/09/01/china-great-firewall-generation-405385>

⁶⁰ Čítaj viac: KANDRÍK, M.: Ako sa zrodila ruská hybridná vojna. *Žurnál.Pravda.sk*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-31]. Dostupné na internete: <https://zurnal.pravda.sk/spolocnost/clanok/669942-prehodnotenie-ruskej-hybridnej-vojny/>

⁶¹ SK-NIC, a. s.: Výročná správa o internete na Slovensku 2022. *Virtuálnô*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-31]. Dostupné na internete: <https://virtualno.sk/vyroczna-sprava-o-internete-na-slovensku-2022/>

⁶² Pozri prílohy: *Graf: zobrazenie počet percent Slovákov využívajúcich*.

⁶³ Zákon č. 452/2021 Z. z. - Zákon o elektronických komunikáciách

⁶⁴ Pozri § 19 zákona č. 452/2021 Z. z.

⁶⁵ Pozri § 214 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1972 z 11. decembra 2018, ktorou sa stanovuje európsky kódex elektronických komunikácií

Univerzálna služba v telekomunikáciách znamená zabezpečenie prístupu k základným telekomunikačným službám pre všetkých obyvateľov bez ohľadu na ich umiestnenie alebo socioekonomický status. Ide o záväzok vlády alebo regulačného orgánu zaručiť, že každý má možnosť komunikovať a získať prístup k informáciám. To môže zahŕňať poskytovanie hlasových služieb, internetového pripojenia, poštových služieb a základných telekomunikačných zariadení za primerané ceny, čím prispieva k sociálnej inklúzii a hospodárskemu rozvoju. V Slovenskej republike je za zabezpečovanie univerzálnej služby zodpovedný Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb, ktorý dohliada na to, aby poskytovatelia telekomunikačných služieb dodržiavali stanovené požiadavky týkajúce sa dostupnosti, kvality a cenovej dostupnosti služieb pre všetkých obyvateľov.

Na programy a záväzky plynúce z členstva v EÚ (vrátane programu *Digitálne desaťročie Európy*) a na koncepčné materiály a odporúčania medzinárodných organizácií nadväzuje aj rámcová nadrezortná vládna stratégia: *Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030*.⁶⁶ Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie a tvorcovia stratégie, ktorí primárne zodpovedajú za proces digitálnej transformácie sa v akčných plánoch inšpirovali aj právnymi úpravami a politikami digitálnej sféry vyspelých krajín ako sú Fínsko alebo Francúzsko, ktoré sme uviedli ako príklady dobrej praxe vyššie.⁶⁷

4.2 Potenciálne ústavné formulácie zakotvenia práva na prístup k internetu

V teoretickom scenári, ak by sa raz SR rozhodla deklarovat' prístup k internetu ako základné ľudské právo, potom by zákonodarcovia a legislatívci museli zvážiť, či toto právo v ústave formulovať ako právo negatívne alebo pozitívne.

Ako uvádza aj Eva Fialová, ak by toto právo bolo zaradené do ľudskoprávneho katalógu ako pozitívne právo, teda ako právo každého na pripojenie garantované štátom, pravdepodobne by nešlo o právo, ktorého by sa každý mohol bezprostredne domáhať priamo.⁶⁸ „Poskytovanie prístupu k internetu je služba poskytovaná za poplatok súkromnými subjektami.“⁶⁹ V logickom uvažovaní je nemožné, aby štát financoval každému jednotlivcovi jeho poplatky za pripojenie k internetu. Štát tak môže nanajvýš vziať na seba pozitívnu povinnosť zaručiť prístup k internetu v určitej kvalite za dostupnú cenu a poskytovať pripojenie na verejných priestranstvách za určitých podmienok. Domnievame sa, že na základe uvedených príčin by mohlo byť pozitívne právo na prístup k internetu normotvorcom formulované prostredníctvom ústavnej blanketovej normy, teda ako právo, ktorého by sa jednotlivci mohli domáhať len v medziach zákona, ktorý by toto ustanovenie vykonával, *per analogiam* ako sú taxatívne vymedzené práva v čl. 51 Ústavy.⁷⁰

Druhou možnosťou je negatívna formulácia základného práva na prístup k internetu v ústave. Štát by sa tak zaviazal do práva na pripojenie k internetu nezasahovať, jedine v prípadoch ustanovených zákonom, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnuté pre bezpečnosť štátu, na ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na

⁶⁶ MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY: *Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030*. *Mirri.gov.sk*. [online]. 2019. [cit. 2024-02-01]. Dostupné na internete: <https://mirri.gov.sk/sekcie/informatizacia/digitalna-transformacia/strategia-digitalnej-transformacie-slovenska-2030/>

⁶⁷ Pozri vyššie: prípad Hadopi, s. 3 a s. 12.

⁶⁸ FIALOVÁ, E.: Právo na prístup k internetu. *Právni prostor*. [online]. 2019. [cit. 2024-02-01]. Dostupné na internete: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/pravo-na-pristup-k-internetu#note-24>

⁶⁹ Časť textu prevzatá z: *ibidem*.

⁷⁰ Pozri viac: čl. 51 Ústavy Slovenskej republiky.

ochranu práv a slobôd iných.⁷¹ Takéto sformulovanie práva na prístup k internetu by najviac vyhovovalo požiadavkám OSN a stanoviskám ESLP, ktoré odsudzujú obmedzovanie prístupu k internetu.⁷²

Záver

V závere našej práce by sme chceli stručne zhrnúť nielen myšlienky vychádzajúce z jednotlivých častí našej práce, ale aj zo samotnej témy a jej prínosu do budúcnosti ako takých. Naším prioritným cieľom bolo upriamiť pozornosť na realizáciu množstva základných ľudských práv v digitálnom priestore. V tomto kroku nám bola základom bohatá rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý v kontexte viacerých ľudských práv vymedzil prístup k internetu ako nenahraditeľný nástroj na uplatňovanie ľudských práv, ale aj ako právo samotné. Tento menší prieskum v judikatúre sme vykonali na právach, ktoré sú, podľa nášho názoru, každodenne na internete využívané najviac, a to sloboda prejavu a právo na informácie, právo na súkromie a právo na vzdelanie.

V nasledujúcej časti sme skonštatovali, že k ponímaniu prístupu k internetu ako základného ľudského práva sa hlásia aj medzinárodné a nadnárodné organizácie ako sú Organizácia Spojených národov alebo Európska únia, ktoré sa už niekoľko rokov usilujú vytvoriť stratégie na zabezpečenie univerzálneho prístupu k internetu a jednotnej digitálnej budúcnosti a takisto odmietajú postoje krajín, ktoré štátnou mocou nejakým spôsobom prístup k internetu obmedzujú či blokujú.

Máme za to, že EÚ ako celok má výhodnejšiu pozíciu z hľadiska záväznosti prijímaných noriem. Niektoré štáty vo svojich právnych poriadkoch zakotvujú právo každého na pripojenie v určitej rýchlosti siete. Uviedli sme ich ako príklady dobrej praxe, keďže miera pripojenia ich obyvateľov k internetu dosahuje najvyššie hodnoty.

Situácia dostupnosti a možnosti pripojenia sa k internetu sa v medzinárodnom meradle rôzne a podstatne líši. Krajiny s autoritatívnym typom štátnych režimov často internet alebo konkrétne webové stránky obmedzujú a cenzurujú. Európska únia ako celok má výhodnejšiu pozíciu z hľadiska záväznosti prijímaných noriem. Nariadenia a smernice právne záväzné pre všetky členské štáty uznávajú internet ako otvorenú platformu pre všetkých bez diskriminácie, blokovania či uprednostňovania určitého typu obsahu. Niektoré členské štáty EÚ vo svojich vnútroštátnych právnych poriadkoch ďalej zakotvujú právo každého na pripojenie v určitej rýchlosti siete. Tieto krajiny sme uviedli ako príklady dobrej praxe, keďže ich miera pripojenia obyvateľov k internetu dosahuje najvyššie hodnoty.

V poslednej časti práce sme sa venovali legislatíve a právnej regulácii prístupu k internetu na území Slovenskej republiky. Z nášho (kritickejšieho) uhľu pohľadu, v SR nie je venovaná dostatočná pozornosť zabezpečeniu práva na prístup k internetu. Primárnym problémom nie je percento obyvateľov pripojených k internetu, ale skôr absencia diskusie o novom práve na prístup k internetu. Táto absencia je viditeľná nielen v legislatívnych rámcoch, ale chýba aj konkrétne rozhodnutie Ústavného súdu, ktoré by riešilo nevyhnutnosť prístupu k internetu na výkon niektorých práv. Táto skutočnosť môže negatívne postihovať najmä tzv. koncových používateľov, ktorí si len ťažko môžu dovoliť službu pripojenia k internetu.

Existovali by viaceré možné formulácie práva na prístup k internetu ako ústavného práva. Domnievame sa ale, že v horizonte najbližších rokov takéto právo nebude zakotvené do druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky. Avšak sme názoru, že by sa malo minimálne zvyšovať povedomie o tejto problematike v občianskej spoločnosti. Pre budovanie digitálneho

⁷¹ Časť textu prevzatá z Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

⁷² FIALOVÁ, E.: Právo na prístup k internetu. *Právní prostor*. [online]. 2019. [cit. 2024-02-02]. Dostupné na internete: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/pravo-na-pristup-k-internetu#note-24>

humanizmu je nevyhnutné podnikat' politicky a právne progresívne kroky a zachovať tak podstatu ústavných princípov aj vo virtuálnych horizontoch budúcnosti.

Summary

The author presented the article "Access to the Internet as a Fundamental Human Right? Constitutional Perspective on Development and Trends" at the Students Scientific Conference in April 2024. Acknowledging that people often exercise their rights online, the main goal was to analyze access to the Internet as a human right from the perspective of international organizations and their strategies and the European Court of Human Rights. The author compares the access to the Internet in legal orders of various countries with a subsequent focus on Slovak legal regulation and suggests amendments. This work intends to open the topic of human rights in the digital future.

Zoznam použitej literatúry

Monografie, zborníky a odborné články

BALÁŽIKOVÁ, A.: Právo na súkromie v informačnej spoločnosti. *ITlib. Informačné technológie a knižnice*, 2011, vol. 11, no. 1. ISSN: 1336-0779. [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://itlib.cvtisr.sk/clanky/clanek815/>

DE HERT, P.-KLOZA, D.: Internet (access) as a new fundamental right. Inflating the current rights framework?. *European Journal of Law and Technology*, 2012, vol. 3, no. 3. ISSN: 2042-115X. [online]. [cit. 2024-01-29]. Dostupné na internete: <https://ejlt.org/index.php/ejlt/article/view/123/268>

HORNÁ, D.-PETŐCZ K. (eds.): *Právo na vzdelanie a jeho kľúčové aspekty*. Prvé vydanie. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2015, 403 s. ISBN: 978-80-8118-141-2.

KRAJŇÁK, A.: Hranice slobody prejavu na internete. Banská Bystrica: Via Iuris, 2022, 122 s. ISBN: 978-80-89805-13-6.

KROŠLÁK, D. a kol.: *Ústavné právo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, 788 s. ISBN: 978-80-8168-511-8.

PROCHÁZKA, R.-KÁČER, M.: *Teória práva*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 320 s. ISBN: 978-80-89603-73-2.

REED, CH.: *Internet Law: Texts and Materials*. 2. vydanie. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, 374 s. ISBN: 978-0521605229.

Právne predpisy

Deklarácia práv človeka a občana z 1789

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2120 z 25. novembra 2015

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/22/ES zo 7. marca 2002

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1725 z 11. decembra 2018

Ústava Gréckej republiky z roku 2008

Ústava Portugalskej republiky z roku 2005

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 22/2004 Z. z. o elektronickom obchode

Zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 452/2021 Z. z. o elektronických komunikáciách

Súdne rozhodnutia

Rozhodnutie EŠLP vo veci Ahmet Yildirim v. Turecká republika z 18. marca 2013, sťažnosť č. 3111/10

Rozhodnutie EŠLP vo veci Autronic AG v Švajčiarsko z 22. mája 1990, sťažnosť č. 12726/87

Rozhodnutie EŠLP vo veci Jankovskis proti Litve zo 17. januára 2017, sťažnosť č. 21575/08

Rozhodnutie EŠLP vo veci Kalda proti Estónku zo 6. júna 2016, sťažnosť č. 17429/10

Rozhodnutie EŠLP vo veci Öztürk v. Turecká republika z 28. septembra 1999, sťažnosť č. 22479/93

Rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky zo 7. apríla 2010, sp. zn. I. ÚS 22/2010

Rozhodnutie Ústavného súdu Francúzskej republiky z 10. júna 2009, č. 580/2009

Internetové zdroje

AKTUALITY.SK: Francúzske „trikrát a dost“ na internete nestačí s dychom. *Aktuality.sk*. [online]. 2011. [cit. 2024-01-23]. Dostupné na internete: <https://www.aktuality.sk/clanok/190330/francuzske-trikrat-a-dost-na-internete-nestaci-s-dychom/>

BALÁŽOVÁ, D.: Horná: Nejde Len O to ľudské práva učiť, ale ich žiť. *Pravda.sk*. [online]. 2015. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/350005-horna-nejde-len-o-to-ludske-prava-ucit-ale-ich-zit/>

CAMBRIDGE ENGLISH DICTIONARY: Filter bubble definition. *Dictionary.cambridge.org*. [online]. [cit. 2024-01-25]. Dostupné na internete: <https://dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/filter-bubble>

ENCYCLOPEDIA.COM: Network Of Networks. *Encyclopedia.com*. [online]. 2024. [cit. 2024-01-20]. Dostupné na internete: <https://www.encyclopedia.com/computing/news-wires-white-papers-and-books/network-networks>

EURÓPSKA KOMISIA: Digitálne desaťročie Európy: digitálne ciele na rok 2030. *Commission.europa.eu*. [online]. 2021. [cit. 2024-01-28]. Dostupné na internete: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_sk

EUR-LEX: Prístup k otvorenému internetu a komunikácie v rámci EÚ. *Eur-lex.europa.eu*. [online]. 2012. [cit. 2024-01-28]. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/open-internet-access-and-intra-eu-communications.html>

FIALOVÁ, E.: Právo na prístup k internetu. *Právní prostor*. [online]. 2019. [cit. 2024-01-29]. Dostupné na internete: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/pravo-na-pristup-k-internetu#note-24>

GLOBAL FREEDOM OF EXPRESSION: Öztürk v. Turkey. *Global Freedom of Expression*. 2023. [cit. 2024-01-22]. Dostupné na internete: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/ozturk-v-turkey/>

HAKSZER, L.: Do vzdelávania sa nezapojilo 70 percent rómskych detí. *Pravda.sk*. [online]. 2021. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/585349-do-vzdelavania-sa-nezapojilo-70-percent-romskych-deti/>

HOWELL, C.-WEST, D. M.: The internet as a human right. *Brookings.edu*. [online]. 2022. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.brookings.edu/articles/the-internet-as-a-human-right/>

HROCH, J.: Prístup k internetu jako základní lidské právo. *Právo21 – Právo srozumitelně a pro všechny*. [online]. 2018. [cit. 2024-01-21]. Dostupné na internete: <https://pravo21.cz/pravo/pristup-k-internetu-jako-zakladni-lidske-pravo>

HUMAN RIGHTS WATCH: Digital Disruption of human rights. *Human Rights Watch*. [online]. 2020. [cit. 2024-01-29]. Dostupné na internete: <https://www.hrw.org/news/2016/03/25/digital-disruption-human-rights>

INTERNATIONAL TELECOMMUNICATION UNION: ITU-D ICT Statistics. *Itu.int*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>

JEŽOVÁ, D.: Ľudské práva na internete a ich ochrana. *Jezova.sk*. [online]. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.jezova.sk/sk/ludske-prava-na-internete.html>

KANDRÍK, M.: Ako sa zrodila ruská hybridná vojna. *Žurnál.Pravda.sk*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-31]. Dostupné na internete: <https://zurnal.pravda.sk/spolocnost/clanok/669942-prehodnotenie-ruskej-hybridnej-vojny/>

KOSTOLANSKÁ, E.: Možnosť pripojiť sa k internetu ako ľudské právo? *Centrum pro lidská práva a demokracii*. [online]. 2020. [cit. 2024-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/moznost-pripojit-se-k-internetu-jako-lidske-pravo>

MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030. *Mirri.gov.sk*. [online]. 2019. [cit. 2024-02-01]. Dostupné na internete: <https://mirri.gov.sk/sekcie/informatizacia/digitalna-transformacia/strategia-digitalnej-transformacie-slovenska-2030/>

ORGANIZÁCIA SPOJENÝCH NÁRODOV, VALNÉ ZHROMAŽDENIE, VÝBOR PRE ĽUDSKÉ PRÁVA: Rezolúcia o podpore, ochrane a využívaní ľudských práv na internete. *Article19.org*. [online]. 2016. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: https://www.article19.org/data/files/Internet_Statement_Adopted.pdf

PRÁVNICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY: Informace o přijímacím řízení do navazujících magisterských, magisterských a bakalářských programů pro akademický rok 2018/2019. *Law.muni.cz*. [online]. 2017. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/41174#sek1>

RADCLIFF, C.-MARTINELLO, B.-DE BONO, J.: Všadeprítomný digitálny jednotný trh. *Europarl.europa.eu*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-28]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/43/vsadepritomny-digitalny-jednotny-trh>

SK-NIC, a. s.: Výročná správa o internete na Slovensku 2022. *Virtuálnô*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-31]. Dostupné na internete: <https://virtualno.sk/vyroczna-sprava-o-internete-na-slovensku-2022/>

UNITED NATIONS: It may be time to reinforce universal access to the internet as a human right, not just a privilege for the high. *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. [online]. 2023. [cit. 2024-01-26]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/news/2023/03/it-may-be-time-reinforce-universal-access-internet-human-right-not-just-privilege-high>

VINCENT, J.: Un condemns internet access disruption as a human rights violation. *The Verge*. [online]. 2016. [cit. 2024-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.theverge.com/2016/7/4/12092740/un-resolution-condemns-disrupting-internet-access>

VIRTUÁLNO: Netiketa - Etika Na Internete. *Virtuálnô.sk*. [online]. 2022. [cit. 2024-01-25]. Dostupné na internete: <https://virtualno.sk/netiketa-etika-na-internete/>

OHCHR: Všeobecný komentár č.13 Výboru pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva OSN k uplatňovaniu Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. *Ohchr.org*. [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/d-general-comment-no-13-right-education-article-13-1999>

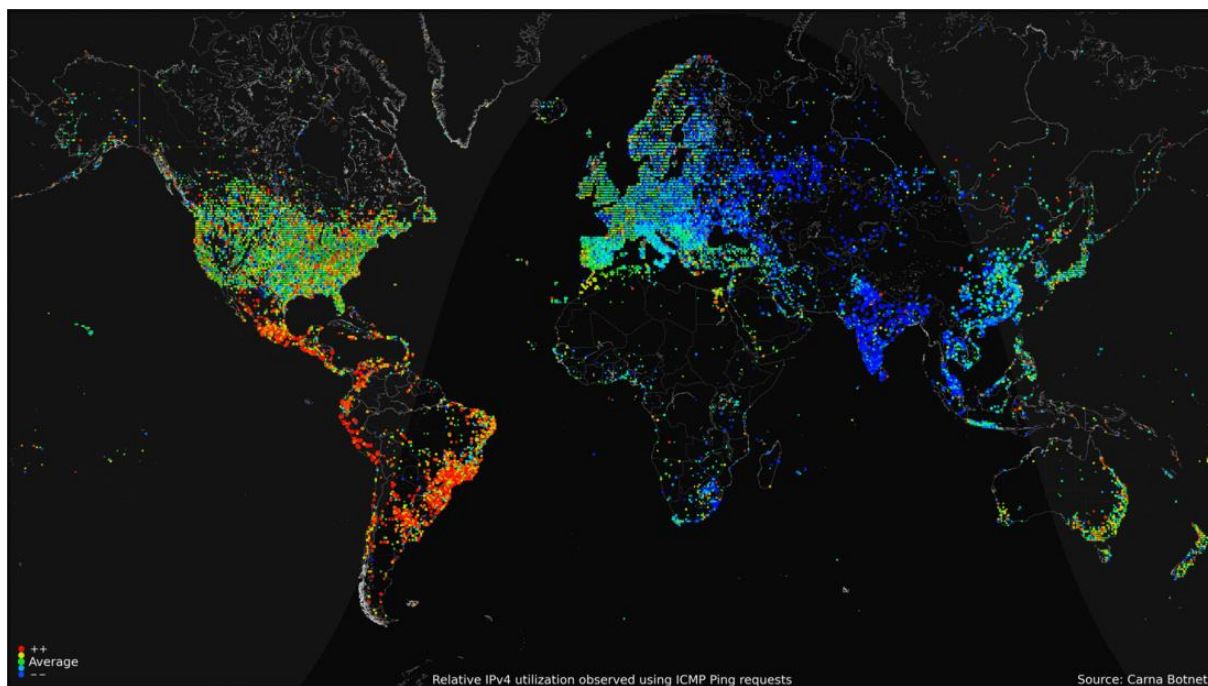
WANG, Y.: In China, the 'great firewall' is changing a generation. *Politico.com*. [online]. 2020. [cit. 2024-01-30]. Dostupné na internete: <https://www.politico.com/news/magazine/2020/09/01/china-great-firewall-generation-405385>

Prezentácie

Power-pointová prezentácia Mgr. Lucie Berdisovej, PhD., LL.M. dostupná na stránke Katedry teórie práva a ústavného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave (téma - pojem ústavy - obr. 8).

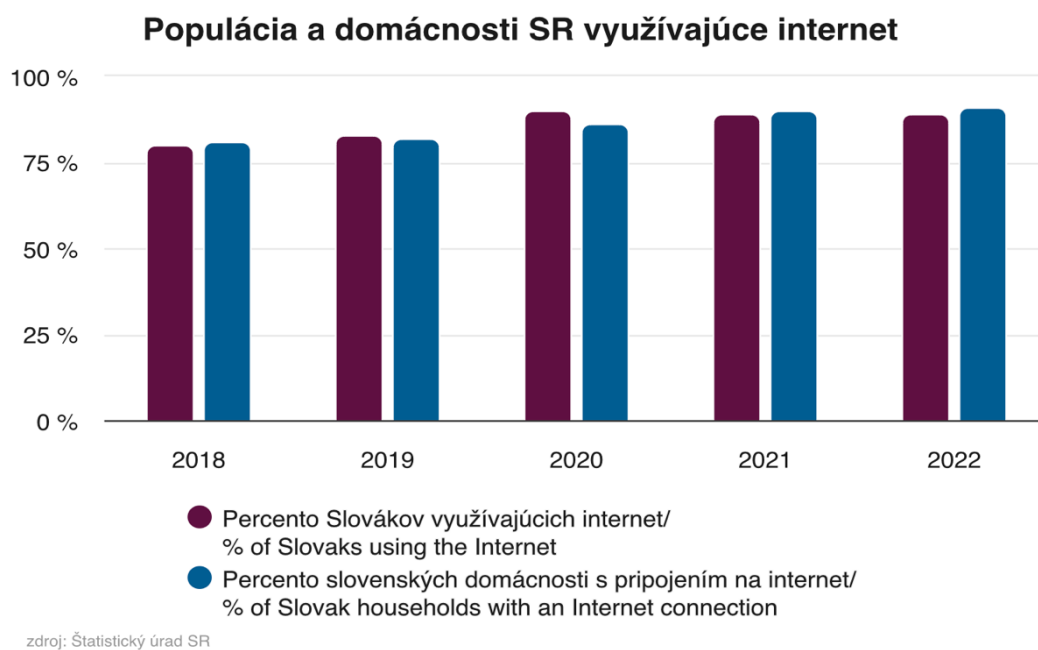
Prílohy

Mapa: zobrazenie 460 miliárd zariadení pripojených na internet.

Zdroj: <<https://www.kaspersky.com/blog/amazing-internet-maps/10441/>>.

Graf: zobrazenie počet percent Slovákov využívajúcich internet.

Zdroj: <<https://virtualno.sk/vyrocná-správa-o-internete-na-slovensku-2022/>>.

**VÝZVY SPOJENÉ S PRÍPUSTNOSŤOU SPOROV
NA ZÁKLADE POVINNOSTÍ ERGA OMNES PARTES
PRED MEDZINÁRODNÝM SÚDNYM DVOROM**

*Challenges Related to the Admissibility of Disputes
Based on Erga Omnes Parties Obligations
Before the International Court of Justice*

Patrik Ondrejch

Obsah

Úvod.....	29
1. Locus standi a podmienky prípustnosti sporov pred MSD.....	30
1.1 Locus Standi (tiež označované ako tzv. “standing”, zjednodušene tiež „aktívna legitimácia štátu”).....	31
1.2 Nedostatok nepostrádateľných tretích účastníkov konania.....	31
1.3 Meritórnosť sporu.....	32
1.4 Nevyčerpanie vnútroštátnych opravných prostriedkov.....	32
2. Locus Standi na základe Erga Omnes Parties povinností.....	32
2.1 Aký je rozdiel medzi povinnosťami Erga Omnes Parties a Erga Omnes?.....	32
2.2 História judikatúry MSD v tejto oblasti.....	33
2.3 Aké sú to Erga Omnes Parties povinnosti.....	34
3. Identifikácia Erga Omnes Parties povinností v medzinárodnoprávných dohovoroch v zmysle judikatúry MSD.....	35
3.1 Skúmanie tzv. “compromissory clauses” v zmluvách (tzv. jurisdikčných doložiek).....	35
3.2 Analýza raison d’etre zmluvy.....	35
3.3 Analýza, či daný raison d’etre slúži bezvýhradne všetkým zmluvným stranám daného dohovoru.....	35
3.4 Analýza, povinnosti, ktoré sú údajne porušované, sú integrálnou súčasťou raison d’etre.....	36
4. Prečo sú Erga Omnes Parties povinnosti v medzinárodnom práve dôležité a zaujímavé?.....	36
4.1 Pozitíva konceptu Erga Omnes Parties.....	36
4.2 Negatíva konceptu Erga Omnes Parties.....	37
5. Praktická aplikácia: Rozšírenie konceptu na Dohovor o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1961.....	37
5.1 Článok 14 CRS umožňuje (ako jurisdikčná doložka) priniesť spory medzi zmluvnými stranami pred MSD.....	37
5.2 V zmysle travaux préparatoires, preambuly ale i samotného textu zmluvy je jasné, že účelom Dohovoru je znižovanie počtu osôb bez štátnej príslušnosti.....	38
5.3 Spoločný záujem je nepochybne prítomný napriek možnosti určitých opčných deklarácií, ktoré len upravujú podmienky, v ktorých si štáty ponechávajú právo odoberať občianstvo.....	38
5.4 Články 1,4,7,8,9 CRS možno považovať za naplňajúce podstatu dohovoru a mohli by byť vymožitelné ako Erga Omnes Parties povinnosti pred MSD (+kritika).....	39
5.5 Záver v tejto súvislosti.....	39

6. Čo by mal MSD upraviť jasnejšie.....	40
6.1 Potreba jednoznačnejšieho zadefinovania hraníc <i>raison d'être</i> spĺňajúceho podmienky.....	40
6.2 Potreba proaktívneho vyvarovania sa presýteniu politickými spormi.....	41
6.3 Určenie smerovania a rozširovania konceptu <i>Erga Omnes Partes</i>	41
Záver.....	42
Summary.....	42
Zoznam použitej literatúry.....	43

Abstrakt

Táto práca sa zaoberá výzvami spojenými s prípustnosťou sporov založených na povinnostiach *Erga Omnes Partes* pred Medzinárodným súdnym dvorom (MSD). Tieto spory sa týkajú porušenia univerzálnych noriem medzinárodného práva, ktoré sú záväzné pre všetky štáty alebo pre štáty, ktoré sú stranou určitého dohovoru. Cieľom práce je, pomocou analytickej metódy, identifikovať právne a faktické prekážky, ktoré tieto spory prinášajú, a zvážiť možné riešenia. Diskutujeme o koncepte prípustnosti, *locus standi*, ako aj o histórii judikatúry MSD v kontexte povinností *Erga Omnes* a *Erga Omnes Partes*. Práca prináša detailný pohľad na spory ako *Gambia v. Mjanmarsko*¹, *Belgicko v. Senegal*² a ďalšie prípady, ktoré ilustrujú dynamiku a výzvy pri presadzovaní medzinárodných noriem prostredníctvom MSD. Analyzujeme tiež význam a identifikáciu povinností *Erga Omnes Partes* v medzinárodných dohovoroch, pričom záverom sa, okrem odporúčaní a riešení, tiež rozsiahlo venujeme praktickej aplikácii tohto konceptu na Dohovor o ochrane osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1961. Týmto práca dosahuje svoj cieľ, ktorým je praktická aplikácia a skúmanie potenciálu rozšírenia konceptu *Erga Omnes Partes* na ďalšie medzinárodné zmluvy.

Kľúčové slová

Medzinárodný súdny dvor; spory; *Erga Omnes Partes*; Dohovor o ochrane osôb bez štátnej príslušnosti.

Abstract

This article addresses the challenges associated with the admissibility of disputes based on obligations *Erga Omnes Partes* before the International Court of Justice (ICJ). These disputes concern violations of universal norms of international law binding on all states or states that are parties to a particular convention. The work aims to identify the legal and factual obstacles related to these disputes and, applying the analytical method, to consider possible solutions. The author discusses the concept of admissibility, *locus standi*, and the history of ICJ jurisprudence in the context of obligations *Erga Omnes* and *Erga Omnes Partes*. The work provides a detailed view of disputes such as *Gambia v. Myanmar*, *Belgium v. Senegal*, and other cases that illustrate the dynamics and challenges of promoting international standards through ICJ. The author also analyzes the meaning and identification of the *Erga Omnes Partes* duties in international conventions. In conclusion, he provides recommendations and solutions while applying this concept to the Convention on the Reduction of Statelessness from 1961. Researching the potential of extending the principle of *Erga Omnes Partes* to other international treaties and obligations, the author considers the work to reach its goal.

Key Words

International Court of Justice; Disputes; *Erga Omnes Partes*; Convention on the Reduction of Statelessness.

¹ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

² *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite* (Belgium v. Senegal), Judgment, 2012 ICJ 144, ¶68.

Úvod

V súčasnom svete sa stávajú spory na základe povinností *Erga Omnes Partes* čoraz bežnejšou súčasťou medzinárodnoprávnej judikatúry. Tieto spory sa týkajú porušenia noriem medzinárodného práva, ktoré sú záväzné pre všetky štáty, bez ohľadu na ich súhlas (resp. pre štáty, ktoré sú stranou určitého dohovoru).³ Príkladom takýchto sporov pred Medzinárodným súdnym dvorom (ďalej aj ako „MSD“) je spor medzi Juhoafrickou republikou a Izraelom vo veci údajnej genocídy na území Palestíny, ako aj prípad *Belgicko v. Senegal*⁴ z roku 2012, ktorý sa týkal Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len ako „Dohovor proti mučeniu“). Tieto spory sa týkajú porušovania povinností, ktoré majú signifikantný dopad na základné ľudské práva, resp. hodnoty, ktoré si vyžadujú pozornosť medzinárodného spoločenstva. Pár príkladov z mnohých - utlačanie Ujgurov v Číne⁵ a Rohingov v Myanmaru, sú iba čriepkom všetkých bezpráví, ktoré sa vo svete dejú. V reakcii na tieto výzvy bolo nevyhnutné, aby sa medzinárodné spoločenstvo zaoberalo najpálčivejšími témami medzinárodného práva. Práve spory *Erga Omnes Partes* predstavujú sľubný nástroj na riešenie týchto problémov a na presadzovanie noriem medzinárodného práva „v záujme ochrany celého ľudstva“. V tejto práci sa však zameriame na výzvy spojené s prípustnosťou sporov *Erga Omnes Partes* pred MSD. Preskúame právne a faktické prekážky, ktorým tieto spory čelia, a zvážime, ako ich možno prekonať. Zároveň sa budeme venovať aj otázke legitimacy MSD ako fóra pre riešenie sporov *Erga Omnes Partes*.

V tejto práci sa primárne budeme venovať nasledovným pojmom:

Prípustnosť: Prípustnosť (v angl. tzv. „*admissibility*“ alebo „*admissibility criteria*“) sa týka otázky, či má súd právomoc rozhodovať o konkrétnom spore. Ide o právne posúdenie, ktoré určuje, či je prípad vhodný na prejednanie pred súdom z hľadiska jeho jurisdikcie, procesných pravidiel a relevantných kritérií.⁶

Medzinárodný súdny dvor (MSD): Medzinárodný súdny dvor je najvyšší súdny orgán Organizácie Spojených národov (OSN). Jeho úlohou je rozhodovať o právnych sporoch medzi štátmi a poskytovať poradné stanoviská k právnym otázkam predloženým oprávnenými orgánmi a agentúrami OSN. Sídli v Haagu v Holandsku.⁷

***Erga Omnes* povinnosti:** Povinnosti *Erga Omnes* sú záväzky, ktoré má štát voči medzinárodnému spoločenstvu ako celku. Tieto povinnosti presahujú bilaterálne vzťahy medzi štátmi a týkajú sa univerzálnych hodnôt ako sú ochrana ľudských práv či zákaz genocídy.⁸ Porušenie týchto povinností umožňuje ktorémukoľvek štátu na svete namietat' a domáhať sa nápravy, bez ohľadu na to, či je štát zmluvnou stranou určitého dohovoru.⁹

³ HATHAWAY, O. A.: A New Tool for Enforcing Human Rights: *Erga Omnes Partes* Standing. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2023, Vol. 61, No. 2, s. 29. [online]. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4569497

⁴ *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite* (Belgium v. Senegal), Judgment, 2012 ICJ 144, ¶168.

⁵ Informujú o tom svetové médiá, ale aj mimovládne organizácie, napr.: <https://www.hrw.org/news/2024/01/31/china-religious-regulations-tighten-uyghurs>; taktiež: <https://www.ushmm.org/genocide-prevention/countries/china/chinese-persecution-of-the-uyghurs>

⁶ THIN, S: Admissibility vs Jurisdiction in Guyana v Venezuela (ICJ). *EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law*. [online]. 2023. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://www.ejiltalk.org/admissibility-vs-jurisdiction-in-guyana-v-venezuela-icj/>

⁷ MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR: *The Court*. Dostupné na internete: <https://www.icj-cij.org/court>

⁸ *Barcelona Traction, Light and Power Co. (Belgium v. Spain)*, Judgment, 1970 ICJ 50, ¶34.

⁹ INTERNATIONAL LAW COMMISSION: *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries*, 2001, A/56/10, článok 48(1)(a).

Erga Omnes Partes povinnosti: Povinnosti *Erga Omnes Partes* sú záväzky, ktoré má štát voči všetkým zmluvným stranám konkrétneho medzinárodného dohovoru. Na rozdiel od povinností *Erga Omnes*, ktoré sa vzťahujú na celé medzinárodné spoločenstvo, tieto povinnosti sa vzťahujú len na štáty, ktoré sú signatármi daného dohovoru. Porušenie týchto povinností dáva všetkým zmluvným stranám právo požadovať dodržiavanie a nápravu.¹⁰

Aktívna legitimácia: Aktívna legitimácia (*locus standi*) sa týka oprávnenia subjektu (napr. štátu) predložiť prípad alebo spor pred súd. V medzinárodnom práve ide o otázku, či daný subjekt má právo iniciovať súdne konanie pred MSD alebo iným medzinárodným súdom.¹¹

Actio popularis v medzinárodnom práve: *Actio popularis* je koncept v medzinárodnom práve, ktorý umožňuje štátom alebo subjektom iniciovať súdne konanie na ochranu verejného záujmu, aj keď nemajú priamy osobný záujem na výsledku sporu. Tento princíp znamená, že niektoré práva a povinnosti, ako ochrana základných ľudských práv alebo environmentálnych noriem, sú také dôležité pre medzinárodné spoločenstvo, že ich porušenie môže napadnúť ktorýkoľvek člen tohto spoločenstva.¹² V kontexte medzinárodného práva je *actio popularis* zriedkavá, ale získava na význame v prípadoch, kde sú ohrozené univerzálne hodnoty, ako je prevencia genocídy alebo ochrana ľudských práv. *Actio popularis* odráža zásadu, že ochrana týchto hodnôt je zodpovednosťou všetkých členov medzinárodného spoločenstva, nielen tých, ktorí sú priamo dotknutí porušením.¹³

Raison d'être: je termín označujúci základný účel alebo zmysel existencie určitej inštitúcie, zmluvy alebo právneho nástroja. V kontexte medzinárodných zmlúv ide o identifikáciu hlavného cieľa a účelu, pre ktorý bola zmluva uzavretá. Tento cieľ by mal byť v súlade s medzinárodnými normami a zásadami a mal by slúžiť na ochranu spoločných záujmov zmluvných strán a širšieho medzinárodného spoločenstva.¹⁴

1. LOCUS STANDI A PODMIENKY PRÍPUSTNOSTI SPOROV PRED MSD

Locus standi je súčasťou kritérií prípustnosti MSD. V medzinárodnom verejnom práve "locus standi" označuje právo štátu predložiť prípad pred súd. MSD, ktorý je hlavným súdnym orgánom OSN, má špecifické pravidlá a princípy určujúce, kto môže predložiť prípady a za akých podmienok.¹⁵ Zjednodušene môžeme hovoriť aj o istej aktívnej legitimácii, ktorá sa týka oprávnenia štátu predložiť prípad alebo spor pred súd. Ide teda o otázku, či daný subjekt má právo iniciovať súdne konanie pred MSD alebo iným medzinárodným súdom. Predtým, než sa začneme zaoberať prípustnosťou konceptu *locus standi* na základe povinností *Erga Omnes Partes*, je potrebné si v stručnosti prejsť aj ostatné podmienky prípustnosti sporov pred MSD, ktorými sú, okrem jurisdikcie, ktorá predstavuje samostatnú otázku:

¹⁰ HATHAWAY, O. A.: A New Tool for Enforcing Human Rights: Erga Omnes Partes Standing. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2023, Vol. 61, No. 2, s. 29. [online]. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4569497

¹¹ CHOW, P. Y. S.: On Obligations Erga Omnes Partes. *Georgetown Journal of International Law*, 2020, Vol. 52, No. 2, p. 473. [online]. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://ssrn.com/abstract=3699982>

¹² ACEVES, W. J.: Actio Popularis - The Class Action in International Law. *University of Chicago Legal Forum*, 2003, Article 9, s. 354. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol2003/iss1/9>

¹³ BASSIOUNI, M. CH.: Universal Jurisdiction for International Crimes: Historical Perspectives and Contemporary Practice. *Virginia Journal of International Law*, 2001, Vol. 42, Issue 1, s. 81-161. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://via.library.depaul.edu/lawfacpubs/606/>

¹⁴ Reservations to the Convention on Genocide, Advisory Opinion: I.C. J. Reports 19-51, p. 15, p. 21.

¹⁵ BROWNLIE, I.: *Principles of Public International Law*. 6th edn. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 457.

1.1 Locus Standi (tiež označované ako tzv. “standing”, zjednodušene tiež „aktívna legitimácia štátu”)

Locus Standi je právny pojem, ktorý označuje schopnosť a právne oprávnenie subjektu predložiť spor pred súd. V kontexte MSD ide o otázku, kto je oprávnený začať konanie pred týmto súdom.¹⁶ **Podmienky pre Locus Standi pred MSD sú:**

Štátny subjekt: MSD je primárne súd pre štáty. Iba suverénne štáty majú právo predložiť spory a žiadať o poradné stanoviská. Iné subjekty, ako sú medzinárodné organizácie, jednotlivci alebo súkromné spoločnosti, nemajú *locus standi* pred MSD. Napríklad v prípade **Nikaragua v. USA**¹⁷, kde Nikaragua ako suverénny štát predložila spor proti USA, sa MSD zaoberal otázkami medzinárodného práva a štátnej zodpovednosti.

Právne záujmy: Štát musí preukázať, že má právny záujem na spore, ktorý predkladá. Tento záujem môže byť priamy alebo nepriamy, ale musí byť reálny a aktuálny. V prípade povinností *Erga Omnes Partes*, ako napríklad v prípade **Gambia v. Mjanmarsko**, Gambia tvrdila, že má právny záujem na základe univerzálnej povinnosti predchádzať genocíde a trestať genocídu, aj keď nebola priamo postihnutá udalosťami v Mjanmarsku.

Platná jurisdikčná doložka: MSD môže konať iba v prípadoch, kde má právomoc, čo zvyčajne vyžaduje existenciu platnej jurisdikčnej doložky (*compromissory clause*) v medzinárodnej zmluve alebo súhlas oboch strán na začatie konania. Napríklad v prípade **Whaling in the Antarctic** (Austrália v. Japonsko), Austrália využila jurisdikčnú doložku v Medzinárodnom dohovore o regulácii lovu veľrýb, aby predložila spor pred MSD.

Články o zodpovednosti štátov za medzinárodne protiprávne konanie (ARSIWA)¹⁸ vytvárajú, ako reflexia medzinárodného obyčajového práva, základ pre vyvodenie zodpovedností štátov na základe *Erga Omnes* ale aj *Erga Omnes Partes* povinností. Článok 48(1)(a) poskytuje základ a teoretický rámec pre vyvodzovanie zodpovednosti za porušovanie povinností *Erga Omnes Partes*, a 48(1)(b) zase povinností *Erga Omnes*.

1.2 Nedostatok nepostrádateľných tretích účastníkov konania

Niektoré spory sa týkajú záujmov tretích štátov, ktoré nie sú priamymi stranami sporu. Ak sú tieto tretie štáty nepostrádateľnými účastníkmi konania, súd môže spor odmietnuť, pokiaľ tieto štáty neprejavia ochotu zúčastniť sa konania. Prítomnosť nepostrádateľných tretích strán je kľúčová pre zabezpečenie úplnosti a spravodlivosti rozhodnutia.

Klasickým príkladom je prípad *Monetary Gold Removed from Rome in 1943* (1954), kde MSD odmietol rozhodovať o spore medzi Talianskom a Francúzskom, Spojeným kráľovstvom a USA, pretože hlavný právny záujem v prípade malo Albánsko, ktoré nebolo súčasťou konania. Súd rozhodol, že nemôže posudzovať záležitosti, ktoré priamo ovplyvňujú práva a povinnosti tretieho štátu bez jeho súhlasu a účasti. Tento prípad stanovuje dôležitý precedens pre potrebu prítomnosti nepostrádateľných tretích strán, aby sa zabezpečila spravodlivosť a úplnosť rozhodnutí MSD.¹⁹

¹⁶ TAMS, CH.: *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 26.

¹⁷ Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America).

¹⁸ INTERNATIONAL LAW COMMISSION: *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries*, 2001, A/56/10.

¹⁹ *Monetary Gold Removed from Rome in 1943, Italy v France and ors, Preliminary Question, Judgment*, [1954] ICJ Rep 19, ICGJ 183 (ICJ 1954), 15th June 1954, United Nations [UN]; International Court of Justice [ICJ].

1.3 Meritornosť sporu

Meritornosť sporu pred MSD je komplexná otázka, ktorá závisí od viacerých faktorov. Súd musí posúdiť, či je predmet sporu dostatočne vážny a preukázaný, aby odôvodňoval jeho zásah. Zohľadňuje sa závažnosť a rozsah otázky, ako aj jej dopad na medzinárodné spoločenstvo. MSD tiež posudzuje, či je spor vhodný na riešenie prostredníctvom súdneho procesu a či by ho nebolo možné efektívnejšie vyriešiť inými prostriedkami, ako sú diplomatické rokovania alebo arbitráž.²⁰

1.4 Nevýčerpanie vnútroštátnych opravných prostriedkov

Všeobecne platí, že štáty musia pred podaním prípadu na MSD vyčerpať všetky dostupné vnútroštátne opravné prostriedky. To znamená, že musia najprv využiť všetky súdne a administratívne postupy, ktoré sú k dispozícii na riešenie sporu na národnej úrovni. Existujú však výnimky z tohto pravidla. Ak sú vnútroštátne opravné prostriedky nedostupné, neefektívne alebo by ich využitie spôsobilo ďalšiu ujmu, MSD môže rozhodnúť o prípustnosti sporu aj bez ich vyčerpania.²¹

2. LOCUS STANDI NA ZÁKLADE ERGA OMNES PARTES POVINNOSTÍ

2.1 Aký je rozdiel medzi povinnosťami *Erga Omnes Partes* a *Erga Omnes*?

Rozdiel medzi povinnosťami *Erga Omnes Partes* a *Erga Omnes* spočíva v ich rozsahu a pôvode. Povinnosti *Erga Omnes* sú univerzálne povinnosti, ktoré má každý štát voči celému medzinárodnému spoločenstvu. Tieto povinnosti vyplývajú z medzinárodného obyčajového práva alebo základných medzinárodných dohovorov a týkajú sa fundamentálnych hodnôt ako sú základné ľudské práva, ochrana proti otroctvu a mučeniu, a ochrana pred agresiou. Príkladom je prípad *Belgicko v. Španielsko* (tzv. “*Barcelona Traction*”)²², kde MSD potvrdil, že určité povinnosti ako je zákaz genocídy, otroctva, rasovej diskriminácie a mučenia sú záväzné pre všetky štáty a každý štát má právo žiadať ich dodržiavanie bez ohľadu na priamy záujem. Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu (ďalej len “ICTY”) tiež do zoznamu pridal povinnosť zakazujúcu používanie mučenia.²³

Na druhej strane, povinnosti *Erga Omnes Partes* sú špecifickejšie a vyplývajú z multilaterálnych zmlúv, kde sú záväzné iba pre zmluvné strany týchto dohovorov. Tieto povinnosti sú zamerané na dosiahnutie kolektívnych cieľov stanovených v dohovore a umožňujú každému zmluvnému štátu žiadať o ich dodržiavanie. Tento rozdiel je dôležitý pre otázku *ius standi*, teda právneho postavenia na podanie žaloby, pretože povinnosti *Erga Omnes* umožňujú akémukoľvek štátu predložiť spor bez ohľadu na priame zapojenie, zatiaľ čo povinnosti *Erga Omnes Partes* obmedzujú toto právo na zmluvné strany konkrétneho dohovoru.

²⁰ Request for Interpretation of the Judgment of 31 March 2004 in the Case concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Judgment of 19 January 2009 ICJ Reports 2009 3, ¶21.

²¹ Interhandel Case (Switzerland v. United States of America) Preliminary Objections, Judgment of 21 March 1959 ICJ Reports 1959 6, 23/24; See also Case Concerning the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), Judgment of 20 July 2012, ¶24.

²² I.C.J. Reports, 1970, *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited* (Belgium v. Spain) (1962–1970), Second Phase, Judgment, I.C.J. Reports 1970.

²³ Prosecutor v. Anto Furundzija, Decision of December 1998, ¶151.

2.2 História judikatúry MSD v tejto oblasti

Spory pred Stálym dvorom medzinárodnej spravodlivosti (PCIJ) "*S.S Wimbledon*"²⁴ (PCIJ riešil otázku práva prechodu cez Kielsky prieplav) a tzv. "*South West Africa*"²⁵ (PCIJ riešil otázky diskriminácie a apartheidu v mandátovom území Juhozápadnej Afriky - dnešná Namíbia, čo predznamenovalo debaty o povinnostiach *Erga Omnes* v medzinárodnom práve) predchádzali prvým zisteniam tohto súdu o *Erga Omnes* povinnostiach, ktoré sa spomínali v prípade "*Barcelona Traction*". V tomto spore MSD po prvýkrát uznal triedu záväzkov, ktoré sú *Erga Omnes*, a teda sú to určité povinnosti, ktoré sú záujmom všetkých štátov, a môžu samé o sebe poskytnúť základ pre aktívnu legitimáciu štátu.

V posledných rokoch MSD v rámci svojej judikatúry rozšíril tento koncept o povinnosti *Erga Omnes Parties*, ktorých porušenia sú predkladateľné (a žalovateľné) aj nepoškodeným štátom, a to konkrétne už vo vyššie spomínaných prípadoch *Belgicko v. Senegal* ("*Obligation to Prosecute*" / „Povinnosť stíhať“)²⁶ a *Gambia vs. Myanmar* ("*Genocide Case in Myanmar*", „Prípád údajnej genocídy v Myanmaru“)²⁷, ale aj spoločnému podaniu *Holandského kráľovstva a Kanady proti Sýrii*²⁸ pre údajné porušenia Dohovoru o zákaze mučenia. ICTY²⁹, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu³⁰ a Medziamerický súd pre ľudské práva (ďalej len "IACtHR")³¹ podobne potvrdili, že existujú záväzky *Erga Omnes Parties*, ktoré sú nárokovateľné pred medzinárodnými súdmi i pre nepoškodené štáty.

Tzv. *Whaling Case* (*Japonsko v. Austrália*) je špecifickým prípadom v téme *Erga Omnes Parties*, pretože sa týkal ochrany životného prostredia, čo je v záujme celého medzinárodného spoločenstva. Hoci MSD posudzoval výklad Medzinárodného dohovoru o regulácii lovu veľrýb a skúmal, či Japonsko dodržiava svoje záväzky týkajúce sa lovu veľrýb na vedecké účely, súd sa vyhol explicitnému rozhodnutiu, či ide o povinnosti *Erga Omnes Parties*. Zameral sa na jurisdikčné otázky a konkrétne územia pod teritoriálnou jurisdikciou Austrálie. Tento prístup poukazuje na komplexnosť sporov *Erga Omnes Parties* a na to, ako MSD niekedy rieši spory cez konkrétne jurisdikčné aspekty, čo robí tento prípad významným a zaujímavým pre medzinárodné právo.

Koncepcia záväzkov *Erga Omnes Parties* tohto súdu je dôležitá najmä pre ochranu spoločných hodnôt a záujmov celého medzinárodného spoločenstva³², a to najmä tých, pri ktorých ohrození môže prísť k „riziku nenapraviteľných dôsledkov“.³³ Čo je dôležité, v zmysle dikta rozhodnutí medzinárodnoprávnej judikatúry, ale i disentujúcich názorov a postojov

²⁴ *The SS "Wimbledon"* (U.K. and ors v Germany) (Question of Intervention by Poland), 1923, PCIJ, (ser. A) No 1, 11, 15.

²⁵ *South West Africa* (Ethiopia v. South Africa; Liberia v. South Africa), Judgment, 1966 ICJ 6, ¶88.

²⁶ *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite* (Belgium v. Senegal), Judgment, 2012 ICJ 144, ¶68.

²⁷ COLE, J.-HACHEM, A.-HATHAWAY, O. A.: In the Case Against Syria, a New Tool for Enforcing Human Rights. *Just Security*. [online]. 2023. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/89362/in-the-case-against-syria-a-new-tool-for-enforcing-human-rights/>

²⁸ *Application of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (Canada and the Netherlands v. Syrian Arab Republic), Press release, ICJ 7 July 2023. Dostupné na internete: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/188/188-20230707-pre-01-00-en.pdf>

²⁹ *Prosecutor v. Blaškić*, IT-95-14/14-T, Judgment, ICTY, (1997), ¶26.

³⁰ *Prosecutor v. Nahimana*, ICTR-99-52-T, Judgment, International Criminal Tribunal for Rwanda, (2007), ¶9.

³¹ *Case of Las Palmeras v Colombia* (Pantoja Ordoñez and ors v Colombia), Judgment, 2000 IACtHR, ser. C, No. 67, Separate Opinion of Trindade, J., ¶¶9–12.

³² *The Effect of Reservations on the Entry Into Force of the American Convention on Human Rights* (Arts. 74, 75), Advisory Opinion, 1982 IACtHR, ser. A, No. 2, ¶29.

³³ *Application of International Convention for Suppression of Financing of Terrorism and of International Convention on Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Ukraine v. Russia), Provisional Measures, 2017 ICJ 104, ¶89.

odborníkov, existuje i v dohovoroch slúžiacich na ochranu hodnôt ľudskosti iných, ako sú len tie, ktoré sú doteraz explicitne uznané v rozhodnutiach MSD.³⁴

2.3 Aké sú to *Erga Omnes Partes* povinnosti

Povinnosti *Erga Omnes Partes* sú záväzky, ktoré štát prijíma voči všetkým ostatným zmluvným stranám konkrétneho medzinárodného dohovoru. Tieto povinnosti sú teda viazané na multilaterálne zmluvy. Ich základom je kolektívny záujem zmluvných strán na dodržiavanie špecifických normatívnych cieľov stanovených konkrétnym dohovorom. Povinnosti *Erga Omnes Partes* sú zamerané na ochranu univerzálnych hodnôt ako sú ľudské práva, ochrana životného prostredia a predchádzanie genocídy. Príkladom takýchto povinností je povinnosť predchádzať a trestať genocídu, ako to vyplýva z Dohovoru o zabránení a trestaní zločinu genocídy (ďalej tiež „*Dohovor o genocíde*”), ktorý bol predmetom sporu v prípade *Gambia v. Mjanmarsko*.³⁵ V tomto prípade MSD potvrdil, že každá zmluvná strana má právo a povinnosť zasiahnuť a žiadať nápravu v prípade porušenia tohto dohovoru. (resp. jeho určitých častí). Gambia a Mjanmarsko sú geograficky veľmi vzdialené krajiny, nachádzajúce sa na rôznych kontinentoch. Gambia je malá krajina v západnej Afrike, zatiaľ čo Mjanmarsko (známe aj ako Barma) sa nachádza v juhovýchodnej Ázii. Vzdialenosť medzi týmito dvoma krajinami je približne 12 000 kilometrov (7500 míľ). Gambiu nebolo možné v tradičnom ponímaní medzinárodného práva nijakým spôsobom považovať za poškodenú krajinu, a napriek tomu iniciovala konanie pred MSD. A práve v tom tkvie krása *Erga Omnes Partes* povinností, ktoré súd dnes už *prima facie* pripúšťa. Porušenie povinností *Erga Omnes Partes* môže byť napadnuté prostredníctvom začatia konania pred súdom, bez ohľadu na to, či je možné preukázať osobitný (špeciálny) záujem.³⁶ Ako súd uviedol: „*Ak by bol na tento účel potrebný osobitný (špeciálny) záujem, v mnohých situáciách by žiadny štát nebol schopný podať žalobu.*”³⁷

Súd tento postoj potvrdil v prípade *Juhoafrická republika v. Izrael*³⁸, ktorý je vysoko politicky exponovaný. V tomto prípade sa za koncept *Erga Omnes Partes* povinností postavila aj sudkyňa Xue,³⁹ ktorá patrí medzi jeho najväčších odporcov. Rovnako tak súd určil, že povinnosti *Erga Omnes Partes* sa nachádzajú v Dohovore o zákaze mučenia, ako to vyplýva z prípadu *Belgicko v. Senegal*,⁴⁰ a implicitne bol tento postoj potvrdený aj v prípade spoločného podania *Holandského Kráľovstva a Kanady proti Sýrii*.⁴¹

³⁴ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, Dissenting opinion of Judge Xue, ¶39.

³⁵ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

³⁶ *Ibid.* ¶108.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip* (South Africa v. Israel).

³⁹ *Ibid.*; Order of 26 January 2024 (Declaration of Judge Xue).

⁴⁰ *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite* (Belgium v. Senegal), Judgment, 2012 ICJ 144, ¶68.

⁴¹ *Application of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (Canada and the Netherlands v. Syrian Arab Republic), Press release, ICJ 7 July 2023. Dostupné na internete: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/188/188-20230707-pre-01-00-en.pdf>

3. IDENTIFIKÁCIA *ERGA OMNES PARTES* POVINNOSTÍ V MEDZINÁRODNOPRÁVNÝCH DOHOVOROCH V ZMYSLE JUDIKATÚRY MSD

3.1 Skúmanie tzv. “*compromissory clauses*” v zmluvách (tzv. *jurisdikčných doložiek*)

“*Compromissory clauses*,” alebo *jurisdikčné doložky*, sú kľúčové pre určenie, či MSD má právomoc rozhodovať o spore vyplývajúcom zo zmluvy. Tieto doložky explicitne stanovujú, že spory týkajúce sa výkladu alebo aplikácie zmluvy môžu byť predložené MSD. Pri skúmaní, či doložka dáva MSD *jurisdikciu*, súd analyzuje text doložky, ako aj kontext, v ktorom bola zmluva uzavretá. V prípade *Gambia v. Mjanmarsko*⁴² sa MSD zaoberal *jurisdikčnou doložkou* v Dohovore o prevencii a trestaní zločinu genocídy, kde Gambia argumentovala, že doložka poskytuje MSD právomoc rozhodovať o spore týkajúcom sa údajných porušení dohovoru. MSD potvrdil svoju *jurisdikciu* na základe analýzy doložky a jej jasného znenia, ktoré poskytovalo oprávnenie súdu riešiť takéto spory.

3.2 Analýza *raison d'être* zmluvy

Raison d'être zmluvy, resp. jej základný účel a zmysel, musí byť v súlade s cieľmi medzinárodného práva a spravodlivosti.⁴³ K týmto cieľom vyzýval, napr. mimo najnovšej judikatúry a viackrát spomínaných rozhodnutí, aj sudca Weeramantry, vo svojom individuálnom názore v prípade *Gabčíkovo-Nagymaros (Slovenská republika v. Maďarsko)*. MSD vo svojej judikatúre zdôrazňuje, že zmluvy by nemali slúžiť iba individuálnym záujmom zmluvných strán, ale mali by mať širší civilizačný a humánny účel. Toto vyplýva najmä z predchádzajúceho posudku týkajúceho sa výhrad ku Dohovoru o zabránení genocídy z roku 1949. V prípade *Gambia v. Mjanmarsko*⁴⁴ MSD tiež analyzoval *raison d'être* Dohovoru o genocíde a dospel k záveru, že jeho hlavný cieľ je prevencia a trestanie zločinu genocídy, čo je v záujme celého medzinárodného spoločenstva. Týmto spôsobom MSD zdôraznil, že účelom dohovoru nie je len chrániť záujmy jednotlivých štátov, ale aj zabezpečiť ochranu základných ľudských práv a predchádzať zločinom proti ľudskosti. Tento prístup podčiarkuje potrebu, aby medzinárodné zmluvy prispievali k vyšším hodnotám a univerzálnym princípom spravodlivosti. Rovnakým princípom súd postupoval i vo svojom predchádzajúcom rozhodnutí v prípade *Belgicko v. Senegal*⁴⁵.

3.3 Analýza, či daný *raison d'être* slúži bezvýhradne všetkým zmluvným stranám daného dohovoru

Pre zistenie, či *raison d'être* zmluvy slúži všetkým zmluvným stranám, je potrebné analyzovať, či zmluva vytvára práva a povinnosti, ktoré sú výhodné pre všetky zmluvné strany rovnako. To znamená, že zmluva by nemala uprednostňovať alebo diskriminovať niektoré zmluvné strany na úkor iných. MSD v prípade *Gambia v. Mjanmarsko*⁴⁶ preskúmal, či Dohovor o genocíde zaväzuje všetky zmluvné strany k prevencii a trestaniu genocídy bez ohľadu na ich

⁴² *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

⁴³ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Provisional Measures Order, 2020 ICJ 178, ¶41.

⁴⁴ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

⁴⁵ *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite* (Belgium v. Senegal), Judgment, 2012 ICJ 144, ¶68.

⁴⁶ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

individuálne záujmy. MSD dospel k záveru, že dohovor je navrhnutý tak, aby chránil univerzálne hodnoty a záujmy všetkých zmluvných strán, čím sa zabezpečuje jeho univerzálna aplikácia a ochrana pred genocídou. Podstatnými sa v tejto súvislosti javia kritické názory niektorých najväčších odporcov z radov sudcov MSD, a to napr. sudkyne Xue⁴⁷, ktorá tvrdí, že ak nejaký dohovor pripúšťa výhrady vo svojich určitých substantívnych častiach, takýto dohovor nemožno považovať za dohovor vytvárajúci povinnosti *Erga Omnes Partes*. Táto kritika však nikdy v samotných rozhodnutiach MSD nebola zohľadnená.

3.4 Analýza, povinnosti, ktoré sú údajne porušované, sú integrálnou súčasťou *raison d'être*

Pre určenie, či určité ustanovenia zmluvy sú integrálnou súčasťou jej *raison d'être*, je nevyhnutné analyzovať, či by zmluva mohla plniť svoj účel aj bez týchto ustanovení. V prípade, že odstránenie týchto ustanovení by zmenilo podstatu a cieľ zmluvy, potom sú tieto ustanovenia považované za neoddeliteľnú súčasť *raison d'être*. V kontexte *Gambia v. Mjanmarsko*⁴⁸ MSD skúmal, či povinnosť predchádzať genocíde a trestať genocídu je integrálnou súčasťou Dohovoru o genocíde. MSD dospel k záveru (analogicky odvodeného z predchádzajúceho posudku), že bez týchto povinností by dohovor nemohol naplňovať svoj hlavný cieľ – ochranu proti genocíde, a preto sú tieto ustanovenia neoddeliteľnou súčasťou *raison d'être* dohovoru.⁴⁹

MSD má teda vo svojej judikatúre pomerne jasne stanovené kritériá pre identifikáciu povinností *Erga Omnes Partes*, avšak v praxi môže dôjsť k nejasnostiam a komplikáciám, najmä v prípade výhrad k dohovoru a politicky citlivých sporov. Koniec-koncov, aj samotné závery, ktoré sme v rámci tejto práce priniesli, skôr vyplývajú implicitne z niekoľkých rozhodnutí súčasne, a sú dielom odbornej verejnosti, než doslovného dikta rozhodnutí. Súčasný prístup MSD, založený na dôkladnej analýze textu a kontextu zmlúv, ako aj na širšom civilizačnom a humánnom účele, poskytuje robustný rámec pre riešenie týchto otázok, ale stále je tu priestor na zlepšenie, najmä v oblasti jasnejšej definície a šandardizácie postupov.

4. PREČO SÚ *ERGA OMNES PARTES* POVINNOSTI V MEDZINÁRODNOM PRÁVE DÔLEŽITÉ A ZAUJÍMAVÉ?

4.1 Pozitíva konceptu *Erga Omnes Partes*

Ochrana „neochrániliteľných“: Povinnosti *Erga Omnes Partes* umožňujú medzinárodnému spoločenstvu zasiahnuť v prípadoch, kde sú jednotlivci alebo skupiny ohrození, a kde by samotné štáty mohli zlyhať pri ochrane základných práv. Tento koncept posilňuje ochranu ľudských práv a predchádza genocíde, mučeniu, závažným negatívnym dopadom na životné prostredie a iným závažným zločinom proti ľudskosti, ako to demonštroval prípad *Gambia v. Myanmar*. Týmto spôsobom sa zabezpečuje, že aj tí najzraniteľnejší členovia medzinárodného spoločenstva majú ochranu.⁵⁰

⁴⁷ *Ibid.*, Dissenting opinion of Judge Xue, ¶¶38-39.

⁴⁸ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

⁴⁹ *Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, Advisory Opinion, 1951 ICJ 15, ¶23.

⁵⁰ BASSIOUNI, M. CH.: Universal Jurisdiction for International Crimes: Historical Perspectives and Contemporary Practice. *Virginia Journal of International Law*, 2001, Vol. 42, Issue 1, s. 88. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://via.library.depaul.edu/lawfacpubs/606/>

Sledovanie vyššieho zmyslu: *Erga Omnes Partes* povinnosti odrážajú kolektívny záujem medzinárodného spoločenstva na ochrane základných hodnôt ako sú ľudské práva,⁵¹ mier a bezpečnosť. Tieto povinnosti podporujú dodržiavanie univerzálnych noriem a prispievajú k rozvoju medzinárodného práva smerom k spravodlivejšiemu a humánnejšiemu svetovému poriadku. Pomáhajú vytvárať rámec, v ktorom môžu štáty spolupracovať na riešení globálnych problémov, a tým podporujú vyššie ciele medzinárodného práva.

4.2 Negatíva konceptu *Erga Omnes Partes*

Politicky motivované spory: Jedným z hlavných negatív je riziko, že štáty môžu zneužívať koncept *Erga Omnes Partes* na podanie politicky motivovaných žalôb. Tieto spory môžu byť iniciované nie z dôvodu ochrany univerzálnych hodnôt, ale skôr ako prostriedok politického tlaku alebo odvety voči iným štátom. Toto môže viesť k zneužívaniu medzinárodného súdnictva a oslabeniu dôvery v jeho nestrannosť a spravodlivosť.⁵²

Zvýšenie procedurálnych nákladov pre súd: Prijímanie prípadov na základe povinností *Erga Omnes Partes* môže zvýšiť počet sporov pred MSD, čo vedie k nárastu procedurálnych nákladov a administratívnej záťaže. Súd musí vynakladať viac zdrojov na riešenie komplexných prípadov, čo môže spomaliť proces rozhodovania a znížiť efektívnosť súdneho systému.⁵³

Chýba štandardizácia postupov v tomto zmysle: Nedostatok jednotných postupov a štandardizácie pri aplikácii a výklade povinností *Erga Omnes Partes* môže viesť k právnej neistote a nejednotnosti v rozhodnutiach. Rozdielne prístupy k týmto povinnostiam môžu vytvárať nejasnosti ohľadom toho, ktoré prípady sú prípustné a aké kritériá by mali byť splnené. To môže oslabovať predvídateľnosť a konzistentnosť medzinárodného práva.⁵⁴

5. PRAKTICKÁ APLIKÁCIA: ROZŠÍRENIE KONCEPTU NA DOHOVOR O ZNIŽOVANÍ POČTU OSÔB BEZ ŠTÁTNEJ PRÍSLUŠNOSTI Z ROKU 1961

V tejto kapitole sa zameriame na analýzu aplikácie konceptu povinností *Erga Omnes Partes* na Dohovor o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti z roku 1961 (**d’alej len “CRS”**). Tento Dohovor je významným medzinárodným právnym nástrojom, ktorý sa snaží riešiť problém osôb bez štátnej príslušnosti, a jeho implementácia má zásadný význam pre ochranu základných ľudských práv a posilnenie globálnej spravodlivosti. Rozhodli sme sa analyzovať CRS z praktického hľadiska, aby sme pochopili, ako jeho ustanovenia a ciele môžu byť interpretované a vymáhané ako povinnosti *Erga Omnes Partes* pred MSD.

5.1 Článok 14 CRS umožňuje (ako jurisdikčná doložka) priniesť spory medzi zmluvnými stranami pred MSD

Tomuto súdu chýba (skutočná) povinná jurisdikcia, ako to vyplýva z jeho štatútu.⁵⁵ CRS vyzýva na podanie sporu ako riešenie *ultima ratio* medzi zmluvnými štátmi dohovoru pred

⁵¹ GILLARD, E. C.: Reparation for violations of International Humanitarian Law. *International Review of the Red Cross*, 2003, Vol. 85 No. 851, s. 529. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0035336100185259a.pdf>

⁵² HACHEM, A.-HATHAWAY, O. A.: The Promise and Risk of South Africa’s Case Against Israel. *Just Security*. [online]. 2024. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/91000/the-promise-and-risk-of-south-africas-case-against-israel/>

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ CHOW, P. Y. S.: On Obligations *Erga Omnes Partes*. *Georgetown Journal of International Law*, 2020, Vol. 52, No. 2, p. 473. [online]. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://ssrn.com/abstract=3699982>

⁵⁵ MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR: *Štatút* (UN, Statute of the International Court of Justice), článok 36.

MSD. Článok 14 CRS je formulovaný podobne ako jeho náprotivok v Dohovore o genocíde,⁵⁶ ktorý bol označený ako spĺňajúci kritérium povinnej jurisdikčnej klauzuly v prípade *Gambia v. Mjanmarsko*,⁵⁷ a na ktorý sa nedávno odvolala Južná Afrika, v spore, ktorý otvorila proti Izraelu⁵⁸. Podobne je formulácia v článku 14 CRS ešte prísnejšia ako jurisdikčná klauzula v Dohovore proti mučeniu,⁵⁹ z ktorého sa tiež potvrdilo postavenie *Erga Omnes Partes*, v prípade podania zo strany Belgicka voči Senegal.⁶⁰

5.2 V zmysle *travaux préparatoires*, preambuly ale i samotného textu zmluvy je jasné, že účelom Dohovoru je znižovanie počtu osôb bez štátnej príslušnosti

MSD by mal považovať samotné znenie CRS za uznanie jej účelu,⁶¹ podobne ako v spore *Gambia v. Mjanmarsko*,⁶² kde bol tento prístup aplikovaný na Dohovor o zabránení genocíde. Jedinečný účel a dizajn CRS relevantný pre hodnotenie⁶³ naznačuje, že neexistujú žiadne „*individuálne výhody alebo nevýhody štátov*,”⁶⁴ podobne ako v Dohovore o genocíde – ktorý bol prijatý na čisto humanitárne a civilizačné účely.⁶⁵ Dôležité je, že dôvodom jeho existencie je „*stanovenie pravidiel na obmedzenie výskytu osôb bez štátnej príslušnosti*,”⁶⁶ pričom sa uznáva a podčiarkuje, že CRS presadzuje právo na štátnu príslušnosť pre všetkých jednotlivcov.⁶⁷ Preto môžeme jednoznačne konštatovať, že povinnosť znížiť počet osôb bez štátnej príslušnosti je súčasťou *raison d'être* CRS.⁶⁸

5.3 Spoločný záujem je nepochybne prítomný napriek možnosti určitých opčných deklarácií, ktoré len upravujú podmienky, v ktorých si štáty ponechávajú právo odoberať občianstvo

CRS sa zameriava na prevenciu a redukciu bezštátnosti, čím prispieva k ochrane základných ľudských práv, stabilite medzinárodných vzťahov a sociálnemu poriadku. Napriek tomu, že niektoré články dohovoru umožňujú štátom robiť opčné deklarácie alebo stanovovať podmienky pre odobratie občianstva, tieto možnosti nemajú za cieľ oslabiť základný účel dohovoru, ktorým je ochrana osôb pred bezštátnosťou. Tieto opčné deklarácie len upravujú

⁵⁶ UNGA: *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, 1948, UN Treaty Series, Vol. 78, 277, článok IX.

⁵⁷ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar)*, Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

⁵⁸ Proceedings instituted by South Africa against the State of Israel, Press Release, ICJ, 29 December 2023.

⁵⁹ UNGA: *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 1984, UN Treaty Series, Vol. 1465, 85.

⁶⁰ *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, Judgment, 2012 ICJ 144, ¶68.

⁶¹ CHOW, P. Y. S: On Obligations Erga Omnes Partes. *Georgetown Journal of International Law*, 2020, Vol. 52, No. 2, p. 473. [online]. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://ssrn.com/abstract=3699982>

⁶² *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar)*, Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶74.

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ *Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, Advisory Opinion, 1951 ICJ 15, ¶23.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ THE UN HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: *Introductory Note by the Office of the UNHCR to the CRS*.

⁶⁷ UNGA: *Universal Declaration of Human Rights*, 1948, 217 A (III), Art.15.

⁶⁸ UNGA: *Elimination or reduction of future statelessness*, 1954, A/RES/896 (IX).

špecifické podmienky, za ktorých si štáty ponechávajú právo odoberať občianstvo, ale nesmú byť v rozpore so zásadným cieľom dohovoru.⁶⁹

Medzinárodné organizácie, ako Ekonomická a sociálna rada OSN (“ECOSOC”)⁷⁰ a Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (“UNHCR”), opakovane zdôrazňujú dôležitosť⁷¹ boja proti bezštátnosti a podporujú CRS ako nástroj na dosiahnutie tohto cieľa. Okrem toho, rôzne regionálne organizácie, napríklad Hospodárske spoločenstvo štátov západnej Afriky (“ECOWAS”),⁷² tiež prijímajú opatrenia na odstránenie bezštátnosti.⁷³ Tieto iniciatívy dokazujú širokú podporu a uznanie spoločného záujmu na medzinárodnej úrovni.

Historické príklady ako zbavovanie občianstva v nacistickom Nemecku⁷⁴ alebo v Mjanmarsku⁷⁵ ukazujú, že bezštátnosť môže viesť k vážnym porušeniam ľudských práv a k destabilizácii spoločnosti.⁷⁶ Tento historický kontext zdôrazňuje potrebu medzinárodnej spolupráce a záväzkov *Erga Omnes Parties*, ktoré sú základom pre ochranu osôb pred bezštátnosťou.

5.4 Články 1,4,7,8,9 CRS možno považovať za naplňajúce podstatu dohovoru a mohli by byť vymožitelné ako *Erga Omnes Parties* povinnosti pred MSD (+kritika)

Ustanovenia, na ktoré sa odvolávame, musia mať zásadný význam pre údajný spoločný záujem a musia presadzovať základný účel zmluvy, ktorý už bol popísaný vyššie.⁷⁷ Články 1,4,7, 8 a 9 CRS sú ustanovenia, ktoré sú významné pre plnenie spoločného záujmu dohovoru, čím je táto podmienka pre povinnosť vymožitelnosti *Erga Omnes Parties* splnená⁷⁸.

5.5 Záver v tejto súvislosti

Ľudia bez štátnej príslušnosti čelia ťažkostiam s primeraným prístupom k základným právam akými sú vzdelanie,⁷⁹ zdravotná starostlivosť⁸⁰ alebo sloboda pohybu.⁸¹ V medzinárodnom práve existuje možnosť ochrany osôb bez štátnej príslušnosti prostredníctvom

⁶⁹ BÜCKEN, L.-DE GROOT, R: Deprivation of nationality under Article 8 (3) of the 1961 CRS. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2018, Vol. 25, Issue 1, s. 49. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1023263X17754036>

⁷⁰ UN ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL: *Refugees and stateless persons*, 1950, E/RES/319 (XI).

⁷¹ UNHCR: *#IBelong Campaign*, 2014. Dostupné na internete: <https://www.unhcr.org/ibelong/>

⁷² ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES: *Plan of Action on Eradication of Statelessness, 2017–2024*. Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/reference/regionalreport/ecowas/2017/en/116661>

⁷³ UNHCR: *Ending statelessness*. Dostupné na internete: <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/ending-statelessness>

⁷⁴ UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM: *Nuremberg Race Laws*. Dostupné na internete: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/nuremberg-laws>

⁷⁵ CHICKERA, A.: *Stateless and Persecuted: What Next for the Rohingya? Migration Policy*. [online]. 2021. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://www.migrationpolicy.org/article/stateless-persecuted-rohingya>

⁷⁶ STANTON, G. H.: *The Ten Stages of Genocide. Genocide Watch*. [online]. 2016. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <http://genocidewatch.net/genocide-2/8-stages-of-genocide>

⁷⁷ *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal)*, Judgment, 2012 ICJ 144, ¶168; *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar)*, Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶107.

⁷⁸ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar)*, Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, Declaration of Judge Ad Hoc Kreß, ¶16.

⁷⁹ UNGA: *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 1966, UN Treaty Series, Vol. 993, 3, článok 13.

⁸⁰ *Ibid.*, článok 12.

⁸¹ UNGA: *International Covenant on Civil and Political Rights*, 1966, UN Treaty Series, Vol. 999, 171, článok 12.

diplomatickej ochrany.⁸² Obsahuje však často nespĺniteľnú podmienku štátneho pobytu. Je tiež pravda, že Výbor pre ľudské práva (ďalej len "HRCComm") však upozornil na skutočnosť, že každý zmluvný štát Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach ("ICCPR") alebo Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach ("ICESCR") má právny záujem na plnení záväzkov v nich uvedených.⁸³ Dalo by sa preto tvrdiť, že akákoľvek krajina môže namietat' akékoľvek porušenia týchto ľudskoprávných dohovorov. V reáliách jurisprudencie MSD by sme však prípad, kde sa zvolil takýto prístup, hľadali ťažko.

Preto zostáva primárnou voľbou nielen pre účely analýzy, ale i pre reálny prípad prístup „kvázi“ *actio popularis* založený na CRS. MSD implicitne potvrdil prístup *actio popularis* v čistej forme v prípade *Gambia v. Mjanmarsko*,⁸⁴ napriek tomu, že pôvodne bol v druhej fáze *South West Africa*⁸⁵ explicitne odmietnutý.⁸⁶ Takýto prístup poskytuje častokrát jediný uskutočniteľný prostriedok⁸⁷ nápravy a ochrany pre ľudí, ktorých postihne trest vo forme odobratia občianstva⁸⁸ proti ich vlastnej vláde.⁸⁹ *Erga Omnes* koncept bol vymyslený presne pre takéto prípady, a to je ochrana tých, ktorých už chrániť nemôže nik. Takéto riešenie škodlivého vplyvu na základné práva slúži všeobecnému záujmu medzinárodného spoločenstva, ako tvrdil svojho času aj uznávaný sudca MSD, Philip C. Jessup.⁹⁰

6. ČO BY MAL MSD UPRAVIŤ JASNEJŠIE

6.1 Potreba jednoznačnejšieho zadefinovania hraníc *raison d'être* spĺňajúceho podmienky

V súčasnosti neexistuje jasná definícia toho, aké spory spĺňajú podmienky na to, aby sa dali považovať za spory *Erga Omnes* *Partes*. Táto nejasnosť vedie k neistote a sporom o tom, či má MSD právomoc rozhodovať o konkrétnych prípadoch. Napríklad, v prípade *Gambia v. Mjanmarsko*⁹¹ MSD skúmal, či ide o porušenie povinností podľa Dohovoru o zabránení a trestaní zločinu genocídy, čo predstavuje povinnosť *Erga Omnes* – kritici častokrát teda kladú otázku, či sú *Erga Omnes* *Partes* nárokovateľné len porušenia povinností, ktoré by sa dali inak označiť aj ako podmienky *Erga Omnes*. Súd by mal prijať jednoznačnejšie kritériá na určenie, kedy sa uplatňuje norma *Erga Omnes* *Partes* a kedy nie. Táto hranica, ktorá aktuálne vychádza z dikta posudku v prípade Výhrad k Dohovoru o zabránení genocídy, a teda slúžiac

⁸² INTERNATIONAL LAW COMMISSION: *Draft Articles on Diplomatic Protection, with commentaries*, 2006, A/61/10.

⁸³ The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 29 March 2004, ¶2.

⁸⁴ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

⁸⁵ *South West Africa* (Ethiopia v. South Africa; Liberia v. South Africa), Preliminary Objections, Judgment, 1962 ICJ 66, s. 326-27.

⁸⁶ BASSIOUNI, M. CH.: *Universal Jurisdiction for International Crimes: Historical Perspectives and Contemporary Practice*. *Virginia Journal of International Law*, 2001, Vol. 42, Issue 1, s. 88. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://via.library.depaul.edu/lawfacpubs/606/>

⁸⁷ HEYNS, C.-KILLANDER, M.: *South West Africa/Namibia* (Advisory Opinions and Judgments). Max Planck Encyclopedias of International Law. *Academia.edu*. [online]. 2007. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: https://www.academia.edu/37475725/OPIL_South_West_Africa_Namibia_Advisory_Opinions_and_Judgments

⁸⁸ GILLARD, E. C.: *Reparation for violations of International Humanitarian Law*. *International Review of the Red Cross*, 2003, Vol. 85 No. 851, s. 529. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0035336100185259a.pdf>

⁸⁹ ROBERTSON, A. H.-MERRILLS, J. G.: *Human Rights in the World*. 3rd Edition. Manchester: Manchester University Press, 1989, 314 s.

⁹⁰ *South West Africa, Ethiopia v South Africa, Second Phase*, [1966] ICJ Rep 6, ICGJ 158 (ICJ 1966), 18th July 1966, United Nations [UN]; International Court of Justice [ICJ], Dissenting opinion of Judge Jessup, 387-388.

⁹¹ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178, ¶63.

humanitárnemu a civilizačnému účelu, je už zastaralá, a v prípade dohovorov, ktoré by mohli potenciálne obsahovať povinnosti *Erga Omnes Partes* (ako napr. Dohovor o znižovaní lovu veľrýb⁹² v prípade *Whaling Case*⁹³), nemusí byť dostatočná. Takáto kryštalizácia by mohla zahŕňať zváženie závažnosti porušenia, rozsahu dotknutých záujmov a existencie medzinárodnej normy, ktorá bola porušená. Takéto kritériá by poskytli jasné smernice pre budúce spory a posilnili právnu istotu v medzinárodnom práve.

6.2 Potreba proaktívneho vyvarovania sa presýteniu politickými spormi

Niektorí kritici tvrdia, že MSD je náchylný na politizáciu a že by sa mal vyhýbať sporom, ktoré majú silný politický náboj. V prípade *Nikaragua v. USA*, ktorý bol výrazne politizovaný, súd čelil obvineniam z politického zasahovania⁹⁴. MSD by mal túto kritiku brať vážne a prijímať opatrenia na to, aby sa predišlo vnímaniu, že je politicky zaujatý. Ďalším silným príkladom politického ovplyvnenia bol prípad *Juhoafrická republika v. Izrael*, kde sa na súd zniesla vlna kritiky, že ide len o aktivizmus zo strany štátov a Juhoafrická republika nemá na prípade v skutočnosti žiadny záujem. V tomto prípade by zmena mohla zahŕňať stanovenie prísnych kritérií pre prípustnosť sporov *Erga Omnes Partes* a zvýšenie transparentnosti rozhodovacích procesov súdu. Transparentnosť a objektivita by posilnili dôveru v súd a znížili riziko jeho zneužitia na politické účely. Sám súd si uvedomuje, že napr. intervenciami na základe povinností *Erga Omnes Partes* by mohol byť presycovaný, a preto tiež v poslednej dobe prijal opatrenia, ktoré tomu aspoň čiastočne zamedzujú. K tomuto možno dodať, že až rekordných 32 štátov zasiahlo, podľa článku 63 Štatútu MSD, v prípade *Ukrajina v. Rusko* a 7 štátov v prípade *Gambia v. Mjanmarsko*, zatiaľ čo Nikaragua požiadala o povolenie na intervenciu podľa článku 62 Štatútu MSD v prípade *Južná Afrika v. Izrael* (a nemala by zostať jedinou). Výbor pre pravidlá MSD sa teda rozhodol, že je načase tento trend aspoň trochu obmedziť – učinil tak tým, že sa rozhodol zmeniť články 81, 82 a 86 v pravidlách súdu⁹⁵, aby boli intervencie práve v prípadoch na základe povinností *Erga Omnes Partes* procedurálne menej zaťažujúce.⁹⁶

6.3 Určenie smerovania a rozširovania konceptu *Erga Omnes Partes*

Koncept povinností *Erga Omnes Partes* sa vyvíja a je predmetom diskusie. MSD by mal zohrávať aktívnu úlohu pri vymedzovaní rozsahu tohto konceptu a pri určovaní, ako sa môže uplatňovať v budúcich prípadoch. Príkladom je diskusia o rozsahu povinností *Erga Omnes Partes* v oblasti ľudských práv a ochrany životného prostredia. Súd by mal riešiť otázky ako napríklad, či sa povinnosti *Erga Omnes Partes* vzťahujú na jednotlivcov a súkromné spoločnosti, a aké sú dôsledky porušenia týchto povinností. V prípade *Barcelona Traction* MSD zdôraznil, že povinnosti *Erga Omnes* majú širší dosah a sú zamerané na ochranu základných hodnôt medzinárodného spoločenstva. Doktrínálne panuje zhoda na tom, že dohovory, ktoré by

⁹² The International Convention for the Regulation of Whaling.

⁹³ Whaling in the Antarctic, Australia and New Zealand (intervening) v Japan, Judgment, ICJ GL No 148, ICGJ 471 (ICJ 2014), 31st March 2014, International Court of Justice [ICJ].

⁹⁴ DAMROSCH, L. F.: The Impact of the Nicaragua Case on the Court and Its Role: Harmful, Helpful, or In Between? *Leiden Journal of International Law*, 2012, Vol. 25, Issue 1, s. 135-147. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete:

https://www.researchgate.net/publication/259418647_The_Impact_of_the_Nicaragua_Case_on_the_Court_and_Its_Role_Harmful_Helpful_or_In_Between

⁹⁵ MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR: *Rules of the Court*. Dostupné na internete: <https://www.icj-cij.org/rules>

⁹⁶ MCINTYRE, J.: The ICJ Changes the Rules for Intervention. *EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law*. [online]. 2024. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://www.ejiltalk.org/the-icj-changes-the-rules-for-intervention/>

mohli obsahovať povinnosti *Erga Omnes Partes*, okrem vyššie analyzovaného CRS, sú: Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (ICERD), Dohovor o otroctve, Medzinárodný dohovor na ochranu všetkých osôb pred núteným zmiznutím (ICPPED), Dohovor o právnom postavení utečencov, Medzinárodný dohovor o potlačení činov jadrového terorizmu, Dohovor o označovaní plastických výbušnín na účely detekcie a Dohoda podľa Dohovoru OSN o morskom práve o ochrane a udržateľnom využívaní morskej biologickej rozmanitosti oblastí mimo národnej jurisdikcie, a potenciálne aj Dohovor OSN o morskom práve (UNCLOS) pre štáty, ktoré prijali povinnú jurisdikciu MSD.⁹⁷

Okrem týchto troch bodov by MSD mohol zväziť aj riešenie ďalších otázok ako napríklad úlohu iných medzinárodných inštitúcií pri presadzovaní povinností *Erga Omnes Partes*, vplyv povinností *Erga Omnes Partes* na vnútroštátne právo, a úlohu občianskej spoločnosti pri presadzovaní dodržiavania týchto povinností. Jasnejšie definovanie týchto otázok by pomohlo posilniť koncept povinností *Erga Omnes Partes* a urobiť z neho účinnejší nástroj na presadzovanie noriem medzinárodného práva v záujme celého ľudstva.

Záver

Koncept povinností *Erga Omnes Partes* predstavuje významný prínos pre medzinárodné právo, pretože umožňuje medzinárodnému spoločenstvu kolektívne zasiahnuť v prípadoch závažného porušovania ľudských práv a iných základných hodnôt. Tento koncept poskytuje nástroj na ochranu najzraniteľnejších skupín, podporuje univerzálne normy a prispieva k spravodlivejšiemu a humánnejšiemu svetovému poriadku. Na druhej strane však prináša aj riziká, ako sú politicky motivované spory a zvýšenie administratívnej záťaže pre MSD. Nedostatok jednotných postupov pri aplikácii týchto povinností môže viesť k právnej neistote. Praktická aplikácia konceptu povinností *Erga Omnes Partes* na CRS poukazuje na jeho potenciál riešiť problémy globálneho významu. Tento dohovor je kľúčový pre ochranu základných ľudských práv osôb bez štátnej príslušnosti a jeho implementácia ako povinnosť *Erga Omnes Partes* môže zabezpečiť lepšiu ochranu týchto osôb pred bezprávím. Analýza ukazuje, že CRS obsahuje ustanovenia, ktoré môžu byť interpretované ako povinnosti *Erga Omnes Partes*, a jeho jedinečný účel a dizajn potvrdzujú jeho dôležitosť pre medzinárodné spoločenstvo.

Napokon si dovoľíme citovať sudcu Weeramantryho v prípade *Gabčíkovo-Nagymaros*, kedy priniesol tzv. *separate opinion* (teda odlišný názor), a ním takisto otvoril tému povinností vo všeobecnom záujme medzinárodného spoločenstva: „Vstúpili sme do éry medzinárodného práva, v ktorej medzinárodné právo podporuje nielen záujmy jednotlivých štátov, ale hľadá ďalej – k väčším záujmom ľudstva a planetárnemu blahobytu. Pri riešení takýchto problémov, ktoré presahujú individuálne práva a povinnosti štátov v spore, medzinárodné právo musí hľadiť nad rámec procesných pravidiel vytvorených výlučne pre *inter partes* súdny spor.”

Summary

The concept of *Erga Omnes Partes* obligations represents a significant contribution to international law, as it enables the international community to intervene collectively in cases of grave violation of human rights and other fundamental values. This principle provides a tool to protect the most vulnerable groups, promotes universal norms, and contributes to a more just and humane world order. On the other hand, it also brings risks, such as politically motivated

⁹⁷ COLE, J.-HACHEM, A.-HATHAWAY, O. A.: In the Case Against Syria, a New Tool for Enforcing Human Rights. *Just Security*. [online]. 2023. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/89362/in-the-case-against-syria-a-new-tool-for-enforcing-human-rights/>

disputes and an increased administrative burden for ICJ. The lack of uniform procedures in applying these obligations can lead to legal uncertainty.

The practical application of the concept of *Erga Omnes Partes* obligations to the CRS points to its potential to address issues of global importance. This convention is crucial for protecting the fundamental human rights of stateless persons, and its implementation as an *Erga Omnes Partes* obligation can ensure better protection of these persons from injustice. The analysis shows that the CRS contains provisions interpretable as *Erga Omnes Partes* obligations, and its unique purpose and design confirm its importance to the international community.

Finally, the author feels it appropriate to quote here a part of the separate opinion of Judge Weeramantry in the case of *Gabčíkovo-Nagymaros*, who opened the topic of obligations in the general interest of the international community: "We have entered an era of international law in which international law subserves not only the interests of individual States but looks beyond them and their parochial concerns to the greater interests of humanity and planetary welfare. In addressing such problems, which transcend the individual rights and obligations of the litigating States, international law will need to look beyond procedural rules fashioned for purely inter partes litigation."

Zoznam použitej literatúry

Knihy

BROWNIE, I.: *Principles of Public International Law*. 6th edn. Oxford: Oxford University Press, 2003, 742 s. ISBN: 978-0199260713.

ROBERTSON, A. H.-MERRILLS, J. G.: *Human Rights in the World*. 3rd Edition. Manchester: Manchester University Press, 1989, 314 s. ISBN: 0-7190-2278-9.

TAMS, CH.: *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, 359 s. ISBN: 9780511494116

Články a ďalšie odborné publikácie

ACEVES, W. J.: Actio Popularis - The Class Action in International Law. *University of Chicago Legal Forum*, 2003, Article 9, s. 353-402. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol2003/iss1/9>

BASSIOUNI, M. CH.: Universal Jurisdiction for International Crimes: Historical Perspectives and Contemporary Practice. *Virginia Journal of International Law*, 2001, Vol. 42, Issue 1, s. 81-161. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://via.library.depaul.edu/lawfacpubs/606/>

BÜCKEN, L.-DE GROOT, R.: Deprivation of nationality under Article 8 (3) of the 1961 CRS. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2018, Vol. 25, Issue 1, s. 38-51. eISSN: 2399-5548. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1023263X17754036>

COLE, J.-HACHEM, A.-HATHAWAY, O. A.: In the Case Against Syria, a New Tool for Enforcing Human Rights. *Just Security*. [online]. 2023. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/89362/in-the-case-against-syria-a-new-tool-for-enforcing-human-rights/>

DAMROSCH, L. F.: The Impact of the Nicaragua Case on the Court and Its Role: Harmful, Helpful, or In Between? *Leiden Journal of International Law*, 2012, Vol. 25, Issue 1, s. 135-147. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/259418647_The_Impact_of_the_Nicaragua_Case_on_the_Court_and_Its_Role_Harmful_Helpful_or_In_Between

GILLARD, E. C.: Reparation for violations of International Humanitarian Law. *International Review of the Red Cross*, 2003, Vol. 85 No. 851, s. 529-553. [online]. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0035336100185259a.pdf>

HACHEM, A.-HATHAWAY, O. A.: The Promise and Risk of South Africa's Case Against Israel. *Just Security*. [online]. 2024. [cit. 2024-07-21]. Dostupné na internete: <https://www.justsecurity.org/91000/the-promise-and-risk-of-south-africas-case-against-israel/>

HATHAWAY, O. A.: A New Tool for Enforcing Human Rights: Erga Omnes Parties Standing. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2023, Vol. 61, No. 2, 72 pp. [online]. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4569497

HEYNS, C.-KILLANDER, M.: South West Africa/Namibia (Advisory Opinions and Judgments). Max Planck Encyclopedias of International Law. *Academia.edu*. [online]. 2007. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: https://www.academia.edu/37475725/OPIL_South_West_Africa_Namibia_Advisory_Opinions_and_Judgments

CHICKERA, A.: Stateless and Persecuted: What Next for the Rohingya? *Migration Policy*. [online]. 2021. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://www.migrationpolicy.org/article/stateless-persecuted-rohingya>

CHOW, P. Y. S.: On Obligations Erga Omnes Parties. *Georgetown Journal of International Law*, 2020, Vol. 52, No. 2, 24 pp. [online]. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://ssrn.com/abstract=3699982>

MCINTYRE, J.: The ICJ Changes the Rules for Intervention. *EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law*. [online]. 2024. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://www.ejiltalk.org/the-icj-changes-the-rules-for-intervention/>

STANTON, G. H.: The Ten Stages of Genocide. *Genocide Watch*. [online]. 2016. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <http://genocidewatch.net/genocide-2/8-stages-of-genocide>

THIN, S.: Admissibility vs Jurisdiction in Guyana v Venezuela (ICJ). *EJIL:Talk! Blog of the European Journal of International Law*. [online]. 2023. [cit. 2024-07-22]. Dostupné na internete: <https://www.ejiltalk.org/admissibility-vs-jurisdiction-in-guyana-v-venezuela-icj/>

Prípady a posudky medzinárodného súdneho dvora

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), Judgment, Preliminary objections, 2022 ICJ 178

Application of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (Canada and the Netherlands v. Syrian Arab Republic), Press release, ICJ 7 July 2023. Dostupné na internete: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/188/188-20230707-pre-01-00-en.pdf>

Application of International Convention for Suppression of Financing of Terrorism and of International Convention on Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russia), Provisional Measures, 2017 ICJ 104, ¶89

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)

Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)

I.C.J. Reports, 1970, Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain) (1962–1970), Second Phase, Judgment, I.C.J Reports 1970

Interhandel Case (Switzerland v. United States of America) Preliminary Objections, Judgment of 21 March 1959 ICJ Reports 1959 6, 23/24; See also Case Concerning the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v Senegal), Judgment of 20 July 2012

Monetary Gold Removed from Rome in 1943, Italy v France and ors, Preliminary Question, Judgment, [1954] ICJ Rep 19, ICGJ 183 (ICJ 1954), 15th June 1954, United Nations [UN]; International Court of Justice [ICJ]

Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite (Belgium v. Senegal), Judgment, 2012 ICJ 144

Reservations to the Convention on Genocide, Advisory Opinion: I.C. J. Reports 19-51

Request for Interpretation of the Judgment of 31 March 2004 in the Case concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Judgment of 19 January 2009 ICJ Reports 2009 3

South West Africa (Ethiopia v. South Africa; Liberia v. South Africa), Preliminary Objections, Judgment, 1962 ICJ 66

South West Africa, Ethiopia v South Africa, Second Phase, [1966] ICJ Rep 6, ICGJ 158 (ICJ 1966), 18th July 1966, United Nations [UN]; International Court of Justice [ICJ]

The SS “Wimbledon” (U.K. and ors v Germany) (Question of Intervention by Poland), 1923, PCIJ, (ser. A) No 1, 11,15

Whaling in the Antarctic, Australia and New Zealand (intervening) v Japan, Judgment, ICJ GL No 148, ICGJ 471 (ICJ 2014), 31st March 2014, International Court of Justice [ICJ]

Prípady iných medzinárodných súdov a tribunálov

Case of Las Palmeras v Colombia (Pantoja Ordoñez and ors v Colombia), Judgement, 2000 IACtHR, ser. C, No. 67, Separate Opinion of Trindade, J., ¶¶9–12

Prosecutor v. Anto Furundzija, Decision of December 1998, ¶151

Prosecutor v. Blaškić, IT-95-14/14-T, Judgement, ICTY, (1997), ¶26

Prosecutor v. Nahimana, ICTR-99-52-T, Judgment, International Criminal Tribunal for Rwanda, (2007), ¶9

The Effect of Reservations on the Entry Into Force of the American Convention on Human Rights (Arts.74, 75), Advisory Opinion, 1982 IACtHR, ser. A, No. 2, ¶29

Dokumenty OSN a iné

ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES: *Plan of Action on Eradication of Statelessness*, 2017–2024. Dostupné na internete: <https://www.refworld.org/reference/regionalreport/ecowas/2017/en/116661>

INTERNATIONAL LAW COMMISSION: *Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries*, 2001, A/56/10.

INTERNATIONAL LAW COMMISSION: *Draft Articles on Diplomatic Protection, with commentaries*, 2006, A/61/10.

MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR: *The Court*. Dostupné na internete: <http://www.icj-cij.org/en/court>

MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR: *Štatút* (UN, Statute of the International Court of Justice), článok 36

MEDZINÁRODNÝ SÚDNY DVOR: *Rules of the Court*. Dostupné na internete: <https://www.icj-cij.org/rules>

THE UN HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES: *Introductory Note by the Office of the UNHCR to the CRS*

The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 29 March 2004, ¶2

UN ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL: *Refugees and stateless persons*, 1950, E/RES/319(XI)

UNGA: *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, 1948, UN Treaty Series, Vol. 78, 277, článok IX

UNGA: *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, 1984, UN Treaty Series, Vol. 1465, 85

UNGA: *Universal Declaration of Human Rights*, 1948, 217 A (III), Art.15

UNGA: *Elimination or reduction of future statelessness*, 1954, A/RES/896(IX)

UNGA: *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 1966, UN Treaty Series, Vol. 993, 3, článok 13

UNHCR: #IBelong Campaign, 2014. Dostupné na internete: <https://www.unhcr.org/ibelong/>

UNHCR: Ending statelessness. Dostupné na internete: <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/ending-statelessness>

UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM: *Nuremberg Race Laws*. Dostupné na internete: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/nuremberg-laws>

